

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2006: 78
ISSN 1404-0891

Google digitaliserar bibliotekssamlingar

En analys av hur biblioteksvärlden reagerar på Google Book Search

ANNA SVÄRD

HÖGSKOLAN I BORÅS

© Anna Svärd

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Google digitaliserar bibliotekssamlingar – En analys av hur biblioteksvärlden reagerar på Google Book Search
Engelsk titel:	Google digitise library collections – An analysis of how the library community reacts to Google Book Search
Författare:	Anna Svärd
Kollegium:	Kollegium 2
Färdigställt:	2006
Handledare:	Tor Henriksen
Abstract:	<p>The wide spread of the Internet and new information technologies in recent years has come to effect how libraries manage and disseminate information. Search engines like Google are widely used by people who often find the information retrieval systems of libraries to be too complicated. In 2004 Google announced plans to digitise five major library collections. Organisations representing the publishing industry and authors have since then filed lawsuits against Google claiming that Google's scanning of library books infringe the rights holders' copyright. Due to Google's potential impact on libraries this thesis aims to examine how Google's digitisation project, Google Book Search, has been received in the library community. To examine how the library community reacts to this project I have chosen to study what the library organisations and the national libraries of Sweden, Norway, Denmark, The United Kingdom and USA has published about Google Book Search on their websites.</p> <p>The examination has shown that there are some concerns as to the quality of the retrieval system and the content of Google Book Search. There are also concerns regarding the impact Google's user-friendly retrieval system might have on library retrieval systems. Concerns about the contents potential concentration of English-language material caused the head of the national library of France to demand a French or European counteraction. This reaction has led to the coordination of a European digital libraries initiative. Since both projects are still new it is hard to predict what possible effect they will have on future libraries.</p>
Nyckelord:	Google Book Search, Google, digitalisering, elektronisk publicering, upphovsrätt, informationsteknologi

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	4
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
1.3 DISPOSITION	5
2. BAKGRUND	6
2.1 GOOGLE	6
2.1.1 Popularitet	6
2.1.2 Rykte.....	7
2.2 BAKGRUND TILL GOOGLE BOOK SEARCH	7
2.3 GOOGLE BOOK SEARCH	8
2.3.1 Policy	9
2.4 GOOGLES FEM SAMARBETSPARTNERS – GOOGLE 5	10
2.4.1 New York Public Library	10
2.4.2 Harvard University Library.....	10
2.4.3 University of Michigan Library	11
2.4.4 Oxford University Library	12
2.4.5 Stanford University Library.....	13
2.4.6 Sammanfattning.....	13
2.5 REAKTIONER FRÅN FÖRFATTARORGANISATIONER OCH FÖRLAGSORGANISATIONER MOT GOOGLE BOOK SEARCH	14
2.5.1 Association of American University Presses	14
2.5.2 Google erbjuder Opt-outrätt.....	15
2.5.3 AAP och Authors Guild stämmer Google	16
2.5.4 Googles försvar.....	17
3. RELATERAD FORSKNING OCH UTGÅNGSPUNKTER FÖR DISKUSSION	18
3.1 ANATOMY OF AGGREGATE COLLECTIONS – THE EXAMPLE OF GOOGLE PRINT FOR LIBRARIES.....	18
3.2 THE SOCIAL LIFE OF INFORMATION	20
3.2.1 Det digitala biblioteket	21
3.3 UPPHOVSRÄTT.....	22
3.3.1 Äganderätten.....	22
3.3.2 Amerikansk upphovsrätt.....	24
3.3.3 Svensk upphovsrättslag.....	24
3.4 UPPHOVSRÄTTSPROBLEMATIKEN, LAWRENCE LESSIG.....	25
3.5 BIBLIOTEKEN OCH UPPDRAGET ATT ERBJUDA FRI TILLGÅNG TILL INFORMATION ..	26
3.6 UPPHOVSRÄTT, IMMATERIALRÄTT OCH INFORMATIONSFRIHET	27
3.6.1 Upphovsrätt och informationsfrihet.....	27
3.6.2 Utvecklingen av immaterialrätt och upphovsrätt	27
3.6.3 Förändrad upphovsrätt.....	28
4. METOD.....	28
4.1 INNEHÅLLSANALYS	29
4.1.1 Tolkning och analys	30
4.2. UNDERSÖKNING OCH URVAL AV MATERIAL.....	30
4.2.1 Organisationer.....	31

4.3 PRESENTATION AV UNDERSÖKNINGSMATERIAL OCH TEMAN.....	32
5. RESULTAT AV UNDERSÖKNING	32
5.1 TEMAN.....	32
5.2 GOOGLE BOOK SEARCH	33
5.2.1 Kvalitet – Återvinningsystem.....	33
5.2.2 Kvalitet – Innehåll/Dokument.....	35
5.2.3 Upphovsrätt.....	36
5.2.4 Googles inblandning.....	37
5.3 GOOGLE BOOK SEARCH OCH DESS INVERKAN PÅ BIBLIOTEKENS VERKSAMHET	38
5.3.1 Teknologi, informationstjänster.....	38
5.3.2 Tro på bibliotekens kompetens och betydelse.....	43
5.4 DIREKT INVERKAN PÅ BIBLIOTEKENS VERKSAMHET - STARTANDET AV EUROPEISKA OCH NATIONELLA MOTSVARIGHETER	44
5.4.1 EU-samarbete, Sverige och Danmark	44
5.4.2 Norge.....	48
6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER.....	50
6.1 RESULTAT AV UNDERSÖKNING.....	50
6.1.1 Urvalets påverkan på resultatet.....	50
6.2. DISKUSSION AV RESULTATET	51
6.2.1 Kvalitet – Återvinningsystem.....	51
6.2.2 Kvalitet – Dokument/Innehåll	52
6.2.3 Upphovsrätt.....	52
6.2.4 Google – rykte och popularitet	53
6.2.5 Skillnader mellan nordiska och anglosaxiska reaktioner.....	54
6.2.6 Inverkan på bibliotekens verksamhet.....	54
6.2.7 Europeiska motsvarigheter.....	54
6.2.8 Digitala bibliotek – det papperslösa samhället	56
7. SAMMANFATTNING.....	57
8. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	59

1. INLEDNING

Biblioteken har i takt med utvecklingen av nya teknologier fått se sin roll i samhället förändras. Med nya tekniker kan man nå fler människor och förmedla mer information än någonsin tidigare. Samtidigt kan man se att nya former av företag och organisationer gör sitt intåg på det traditionella biblioteksområdet. Internet har under mer än ett decennium tagit en allt mer framträdande plats i informationssamhället och på många sätt omformat förmedlingen och skapandet av information. I slutet av 2004 offentliggjorde Google planer på att digitalisera böcker från fem omfattande bibliotekssamlingar med avsikten att skapa en virtuell allomfattande katalog över världens böcker. Företaget har därmed gett sig rakt in i bibliotekens verksamhet. Frågor och uppgifter som länge var specifika för biblioteken tar nu sin plats i en ny form av informationsförmedling.

Google Book Search, eller Google Print Library Project som det också kallas, är ett projekt lanserat av Google som syftar till att digitalisera en stor mängd böcker, dels direkt från förlagen som ger ut böckerna, dels från de utvalda bibliotek som kallas Google 5, Harvard University Library, Stanford University Library, New York Public Library, Oxford University Library och University of Michigan Library.

Projektet har lett till stora kontroverser. Organisationer som representerar förlag och författare (Association of American Publishers och Authors Guild) har stämt Google för att bryta mot upphovsrättslagen och därmed påverka upphovsrättsinnehavarnas ekonomiska och intellektuella rättigheter. Ända sedan projektet lanserades har det varit omgärdat av mycket skilda tolkningar och reaktionerna har varit starka och mångfacetterade.

Det är dock inte bara förlag och författare som reagerar och har intressen som står på spel. Även representanter från Googles andra samarbetspartner, biblioteken, har höjt sina röster i undran över vad den här sortens projekt kan leda till för dem.

En av de intressanta frågorna här är vad folk egentligen har reagerat på? Vad är det med Googles digitaliseringsprojekt som väcker problem? Det kan dessutom vara av vikt att se detta projekt i ett större sammanhang. En stor andel bibliotek har egna digitaliseringsprojekt på gång, dessa utvecklas dock utifrån rådande upphovsrättslagar. Uppmärksamheten kring Googles projekt har även lett till att det startats liknande projekt av andra Internetbaserade företag. Yahoo samarbetar till exempel med Open Content Alliance och Microsoft tillsammans med British Library, båda dessa uppges dock hålla sig på rätt sida om upphovsrättslagen.

1.1 PROBLEMFÖRMULERING

Det övergripande målet med Googles digitaliseringsprojekt är enligt Google att skapa en virtuell kortkatalog som kan förmedla information till folket utan begränsningar. Ett mål som till stor del liknar bibliotekens uppgift i samhället. Sökmotorer på Internet har de senaste åren börjat konkurrera med biblioteken i sökning efter information. Google framställer sin tjänst som ytterligare en väg in i bibliotekets

samlingar, som ett ytterligare hjälpmedel för användarna. En viktig aspekt av Googles projekt är just samarbetet med vissa utvalda bibliotek. Detta samarbete kommer troligen att få en viss betydelse för de inblandade biblioteken. Frågan är om det kommer att få betydelse även för andra bibliotek. Teknologiska utvecklingar har länge påverkat informationsförmedlingen och bibliotekets roll i samhället. En annan aspekt av projektet som kan komma att få betydelse i bibliotekssammanhang är den att upphovsrättsproblematik som återigen hamnat i fokus.

Det är fortfarande alltför tidigt att svara på hur Googles projekt kan komma att påverka bibliotekens framtida utveckling. Det man kan undersöka och försöka svara på är dock hur Googles projekt har tagits emot av biblioteksvärlden. Vilka reaktioner det har väckt och vilka konsekvenser projektet kan tänkas få.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Uppsatsens syfte är att undersöka hur Googles projekt har tagits emot av biblioteksvärlden. För att få en viss geografiskt spridning kommer undersökningen att fokusera på de reaktioner som kan utläsas från ett anglosaxiskt och ett nordiskt perspektiv. Den anglosaxiska biblioteksvärlden kommer här att representeras av den amerikanska biblioteksforeningen American Library Association (ALA), Library of Congress, Storbritanniens Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) och British Library. Det nordiska perspektivet representeras av Svensk Biblioteksforening, Kungliga Biblioteket, Norsk Biblioteksforening, Nasjonalbiblioteket, Danmarks Biblioteksforening och Det Kongelige Bibliotek.

Uppsatsens frågeställningar är följande:

- Hur reagerar biblioteksvärlden, det vill säga representanter för nordiska och anglosaxiska biblioteksforeningar och nationalbibliotek, på projektet?
- Vad i projektet är det som väcker reaktioner och hos vilka?
- Kan man utläsa några skillnader i reaktioner mellan de nordiska och de anglosaxiska foreningarna?

Till sist kommer jag även att diskutera huruvida man i reaktionerna kan utläsa om projektet kan tänkas ha någon inverkan på bibliotekens verksamhet. Eftersom det inte är möjligt att svara direkt på en sådan fråga i den här undersökningen låter jag det vara en följdfråga som diskuteras utifrån det resultat undersökningen får.

1.3 DISPOSITION

Efter *inledning*, *problemformulering* och *syfte* där uppsatsens ämne och utgångspunkter presenteras kommer jag att redogöra för Google, Google Book Search och de bibliotek de samarbetar med. Här kommer jag även att presentera de reaktioner som lett fram till stämmningsansökningar och hur Google förhåller sig till de upphovsrättsliga problemen.

Därefter kommer jag att presentera *relaterad forskning* och ett antal texter som kommer att användas som utgångspunkter för en vidare diskussion av projektet och de reaktioner som denna uppsats syftar till att undersöka. Målet med detta avsnitt är att försöka placera undersökningen och dess ämne i en större kontext.

Nästa kapitel kommer att presentera *metod* och *urval av material*. Därefter presenteras *resultatet av undersökningen*. Kapitlet inleds med en genomgång av de teman som kommer att strukturera innehållet. Därefter följer *diskussion* och *slutsatser* där jag kommer att knyta samman uppsatsens olika delar och svara på uppsatsens frågeställningar. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning.

2. BAKGRUND

2.1 GOOGLE

Google startades som ett forskningsprojekt vid Stanford University av Larry Page och Sergey Brin. Projektet Google lämnade universitetet och blev ett företag 1998, och är nu en av de största sökmotorerna som finns på nätet.¹ Google säger sig ha som målsättning att organisera den stora mängd information som finns på Internet och göra den tillgänglig för alla.² Det ursprungliga målet var enkelt, att hjälpa Internetanvändare att hitta exakt det de söker efter på Internet. Google fick snabbt rykte om sig att vara en enkel och effektiv sökmotor, en annan faktor som gjorde sökmotorn populär var dess avsaknad av överdriven kommers. Google kom snabbt att bli en av de mest välbesökta sidorna på webben. Det var dock först runt år 2000 som de blev riktigt stora. Idag har deras namn till och med blivit synonymt med att söka efter information på webben.³ Företaget börsintroducerades 2004 och aktievärdet dubblerades snabbt.⁴

2.1.1 Popularitet

Det fanns naturligtvis stora sökmotorer redan innan Google dök upp. Ett exempel är Altavista som startades 1995. Altavista var en av de första stora sökmotorerna och dess teknologi baserades på crawler-indexering av webbsidor. Altavista förlorade sin popularitet runt 1998, då de började fokusera mer på andra tjänster än just sökteknologi. Det som gjort Google så populärt var som nämnts ovan dess enkelhet och effektivitet. Effektiviteten i sin tur kan tillskrivas PageRank-tekniken som kan sägas vara grunden till sökmotorn. PageRank använder algoritmer som ger länkstrukturer olika värden, detta får sedan betydelse i rankningen av sökresultat. Detta kan jämföras med tidigare sökmotorer som till exempel matchade söktermer med termfrekvenser i dokument.⁵ Googles teknik för indexering och rankning är dock inte endast baserat på PageRank-algoritmerna utan dessa kombineras med analyser av

¹ Sullivan, Danny 2004. *Major Search Engines and Directories*.

² Google 2006. *Företagsinformation om Google: Företaget – Översikt*.

³ McHugh, Josh 2003. *Google vs. Evil*.

⁴ Cusumano, Michael A. 2005. *Google: What It Is and What It Is Not*.

⁵ Cusumano 2005.

bland annat innehåll, design, språk och hur närliggande sidor ser ut.⁶ Google har nått stora framgångar trots – eller kanske tack vare – det faktum att de kom in i sökmotorbranschen relativt sent. Genom att se bristerna hos de sökmotorer som redan fanns kunde Google utveckla och förbättra teknikerna för att indexera och ranka webbsidor.⁷

Det är dock inte bara tekniken som gjort Google så populära. Som nämnts tidigare har Google även undvikit att placera reklam och annonser i centrum. Man har vägrat att släppa fram pop-upannonser och stora störande reklam-banners och istället satsat på små textannonser.⁸ Trots detta är det genom reklam som man tjänar pengar.⁹

2.1.2 Rykte

Google har fått rykte om sig att ha en mer okonventionell företagsstruktur än andra företag. Det sägs att Google som företag verkar efter ett motto som lyder *don't be evil*, på deras egen webbsida redogör de för sin företagsfilosofi och listar 10 punkter som de har valt att fokusera på. Nummer 6 på listan lyder: "You can make money without doing evil."¹⁰ Vad detta innebär för Google utgår till stor del från den person som har ansvaret för företagets policybeslut, nämligen Sergey Brin, en av de ursprungliga grundarna. Genom att utgå från att behandla sina användare väl har man upprätthållit sin popularitet och sin position som den största sökmotorn på webben. Men genom att inneha den positionen har man också kommit att ses som en stor maktfaktor eftersom man hanterar majoriteten av Internetanvändarna. Konsekvensen av detta är att pressen på Google att efterleva sitt motto har ökat och att företaget har många ögon på sig som granskar varje steg som tas. Samtidigt är det inte alltid så lätt att avgöra vad som är rätt eller fel. Ett exempel är kontroverserna man haft med den kinesiska regeringen med censur bland sökresultat och blockering av åtkomst till siten från Kina.¹¹ Dess ledande position har också fått folk att bli vaksamma och kritiska mot den potentiella makt de innehar.

2.2 BAKGRUND TILL GOOGLE BOOK SEARCH

Som nämnts ovan var det som forskarstudenter vid Stanford som Googles grundare Larry Page och Sergey Brin kom att utveckla det som senare skulle bli PageRank-algoritmerna. Det hela började med att de 1996 arbetade på ett forskningsprojekt som var kopplat till Stanford Digital Library Technologies Project, vars mål var att utveckla det digitala biblioteket. I deras idé fanns visionen av en samling digitaliserade böcker där en webbcrawler indexerade böckernas innehåll och analyserade kopplingarna mellan dem, bland annat genom citationsanalys. Deras

⁶ Google 2005. *Företagsinformation om Google: Teknik-Översikt*.

⁷ Cusumano 2005.

⁸ McHugh 2003.

⁹ Google 2005. *Företagsinformation om Google: Företaget- Översikt*.

¹⁰ Google 2005. *Google Corporate Information: Our Philosophy*.

¹¹ McHugh 2003.

idéer resulterade i en crawler som kallades BackRub och som senare kom att utvecklas till PageRank-algoritmerna.¹²

Det är först 2002 som Googles planer på ett digitaliseringsprojekt på allvar börjar ta form. Man började med att undersöka hur lång tid det skulle ta att digitalisera alla böcker i världen. Samtidigt undersöker man andra projekt av det här slaget, som till exempel Project Gutenberg och Library of Congress American Memory project. Dessutom inleder Larry Page ett samarbete med University of Michigan som har ett väl utvecklat digitaliseringsarbete på gång. Universitetsbiblioteket i Michigan beräknar att det kommer att ta 1000 år att skanna alla sju miljoner böcker som finns i samlingarna. Google erbjuder sig att hjälpa till och hävdar att de kan skanna alla böcker på sex år. Under det följande året arbetar Google med att lösa tekniska problem som att skanna känsliga böcker och hantera annorlunda typsnitt på flera hundra olika språk.¹³

Under 2004 inleder man även ett samarbete med the Bodleian Library vid Oxford University. Samtidigt diskuterar man samarbeten med flera stora bokförlag och i oktober 2004 lanserar man officiellt det projekt som kallas Google Print. I december samma år lanserar man utvecklingen av Google Print – Google Print Library Project, ett år senare har man även startat samarbeten med europeiska förlag i Google Print.¹⁴

2.3 GOOGLE BOOK SEARCH

Projektet som numera går under namnet Google Book Search är alltså egentligen två projekt i ett. Projektets ena fas är ett samarbete mellan Google och olika bokförlag och kallades inledningsvis Google Print. De första förlag som gick in i samarbetet var Blackwell, Cambridge University Press, The University of Chicago Press, Houghton Mifflin, McGraw-Hill, Oxford University Press och Penguin.¹⁵

Syftet med detta samarbete är enligt Google själva att hjälpa förlag och författare att marknadsföra och sälja sina böcker mer effektivt. Genom att anmäla sig själva och sina verk till Googles Print Project, ger man Google tillåtelse att skanna in böckerna och därmed göra dem sökbara i Google Book Search. När en användare anger söktermer som är relevanta för en eller flera böcker får denne användare upp en träfflista med utdrag ur de möjligen relevanta böckerna. Google menar att användaren på detta sätt kan avgöra om han/hon är intresserad av boken och hänvisas samtidigt till information om var boken kan inhandlas. Utdraget visar bara ett fåtal sidor ur boken och Google försäkrar att ingen obehörig kan komma åt materialet på deras skyddade servrar. Materialet kommer också att vara skyddat såtillvida att det inte är möjligt att kopiera, spara eller skriva ut.¹⁶ Skulle det vara så att en bok digitaliseras och finns sökbar i Google Book Search utan förlagets och/eller

¹² Google 2006. *Google Book Search – News & Views – History*.

¹³ Google 2006. *Google Book Search – News & Views – History*.

¹⁴ Google 2006. *Google Book Search – News & Views – History*.

¹⁵ Google 2006. *Google Book Search – News & Views – History*.

¹⁶ Google 2005. *Google Book Search och Google Book Search Author Resources*.

upphovsrättnnehavarens medgivande kan denne begära att få boken borttagen ur Googles databas.¹⁷

Den andra fasen som lanserades efter Print-projektet, under namnet Google Print Library Project, innebär att Google i ett samarbete med fem bibliotek syftar till att digitalisera, det vill säga skanna in, stora mängder böcker. De fem biblioteken är Harvard University, University of Michigan, New York Public Library, Oxford University och Stanford University. Det är alltså fyra amerikanska bibliotek och ett brittiskt, och fyra akademiska bibliotek och ett folk- och forskningsbibliotek.¹⁸ Enligt Google är syftet med detta projekt att göra stora mängder böcker mer tillgängliga för allmänheten än vad de är idag. Resultatet är tänkt att framstå som en stor kortkatalog där man samtidigt kan visa korta utdrag ur böckerna. Användarna får sedan anvisningar till var de kan köpa eller låna böckerna.¹⁹ Deras slutgiltiga mål är att erbjuda en omfattande virtuell kortkatalog som täcker in alla språk och alla former av litteratur och som ska kunna hjälpa människor överallt att finna den litteratur de söker.²⁰

Länken mellan användaren och böckerna, och i förlängningen, biblioteken och förlagen, är Google och dess söktjänst Google Book Search, som nu även är namnet på hela projektet. Söker man i Google Book Search söker man genom digitaliserade böcker i fulltextformat. Om en boks innehåll matchar användarens söksträng återfinns den i den genererade träfflistan. Klickar användaren sedan på titeln visas information om boken samt några rader med text där söksträngen matchar bokens text. I de fall då förlaget eller författaren gett sitt medgivande visas några sidor av boken för användaren. Ifall boken inte längre lyder under upphovsrättslagen visas den i fulltext. I alla dessa fall visas också hänvisningsinformation om var användaren kan köpa eller låna boken.²¹

2.3.1 Policy

Google har satt upp ett antal villkor för att ett förlag eller en författare ska kunna delta med sina böcker i projektet. Framförallt ska den som bidrar med en bok ha rättigheterna till den. De accepterar bara böcker med ISBN-nummer. Alla språk är nu accepterade, dock är det än så länge bara möjligt att söka på engelska, franska, italienska, tyska, spanska, holländska och portugisiska. Det är meningen att fler språk ska adderas i framtiden, även om det till en början bara kommer att göras i en testversion.²² Vidare listas några krav på hur företaget ska representeras vid köpinformationen på sidan, det vill säga design och innehållskrav. Logotyp-länkar måste leda till företagets egen webbsida med försäljning. Inga böcker med olagligt innehåll accepteras. Google varnar dessutom för manipulering av annonser. Skulle företag eller organisationer uppmana användare till detta eller på annat sätt manipulera annonsverksamheten kan detta leda till att företaget utesluts från

¹⁷ Google 2005. *Google Book Search Publisher Questions*.

¹⁸ Google 2005. *Google Book Search Library Partners*.

¹⁹ Google 2005. *Google Book Search Common Questions*.

²⁰ Google 2005. *Google Book Search Library Project*.

²¹ Google 2005. *Google Book Search*.

²² Google 2006. *What are the program policies?*

projektet. Manipulering av annonser, alltså icke-seriösa klickanden på annonser tycks kunna leda till inflation i annonseringskostnader.²³

2.4 GOOGLES FEM SAMARBETSPARTNERS – GOOGLE 5

2.4.1 New York Public Library

The New York public Library är en organisation som består av 89 bibliotek. 85 av dessa är filialbibliotek som finns fördelade över Manhattan, The Bronx och Staten Island.²⁴ De övriga fyra utgörs av forskningsbibliotek som tillsammans förfogar över samlingar på mer än 3000 dialekter och språk.²⁵ På Googles egen informationssida kan man läsa att New York Public Library gör ett försiktigt intåg i projektet i inledningsskedet. Endast ett begränsat antal, noggrant utvalda verk, på utvalda språk, och som inte är skyddade av copyright, ska skannas. Man nämner dock inte någon siffra över hur många verk detta begränsade antal egentligen rymmer.²⁶

Samtidigt som Googles projekt offentliggjordes meddelade New York Public Library själva varför man hade valt att delta i projektet. I ett pressmeddelande daterat den 14 december 2004 förklarar man att samarbetet med Google syftar till att öka tillgängligheten till bibliotekets samlingar och att göra biblioteket ännu mer effektivt i dess arbete att ge allmänheten tillgång till information och kunskap. Man menar vidare att ett projekt av detta slag är helt i linje med bibliotekets egna mål – ”making our collections democratically accessible to a global audience, free of charge”²⁷. En annan viktig orsak till samarbetet är att man inte hade haft ekonomiska möjligheter att genomföra ett projekt av denna storlek utan Googles inblandning. De böcker som valts ut till projektet är verk som inte längre skyddas av copyright, verk som inte är för ömtåliga att skannas och verk som kommer att intressera allmänheten. När alla verk har blivit skannade kommer man att ha tillgång till dem både genom Google och genom bibliotekets egen webbsida.²⁸

2.4.2 Harvard University Library

Biblioteket vid Harvard University är av många ansett som ett av de största akademiska biblioteken i världen och är ett system som binder samman 90 bibliotek. Enligt den egna webbsidan arbetar biblioteket för att “acquire, disseminate and preserve information in all the forms in which it is created”²⁹. Enligt informationen om Google-samarbetet kommer man att skanna ett stort antal av bibliotekets böcker, en samling som beräknas bestå av mer än 15 miljoner verk, men man kommer bara att skanna böcker som inte är skyddade av copyright. Man uppskattar att ungefär en

²³ Google 2006. *What are the program policies?*

²⁴ The New York Public Library 2006. Förstasida.

²⁵ The New York Public Library 2006. *Press Information: NYPL Partners with Google.*

²⁶ Google 2006. *Google Book Search Library Partners.*

²⁷ The New York Public Library 2004. *Press Information: NYPL Partners with Google.*

²⁸ The New York Public Library 2004. *Press Information: NYPL Partners with Google.*

²⁹ Harvard University Library 2005. *About HUL.*

miljon verk kan bli tillgängliga via nätet tack vare detta projekt.³⁰ Målet med projektet är enligt biblioteket att göra samlingarna tillgängliga för forskare och studenter över hela världen, samtidigt som även universitetets egna användare får ökad tillgång till samlingarna. Samarbetet med Google sägs vara resultatet av ett årslångt utvecklingsarbete som pågått på flera nivåer i universitetet.³¹

Om pilotprojektet anses vara lyckat är det möjligt att Google och Harvard utökar sitt samarbete till ett storskaligt digitaliseringsprojekt som kan inbegripa majoriteten av bibliotekets samlingar. Genom att kombinera bibliotekets omfattande samlingar med Googles sökteknik anser man vid Harvard University Library att man har chansen att skapa något som kan vara allmänheten till stor nytta.³²

2.4.3 University of Michigan Library

University of Michigan Library har mycket utförlig och relativt uppdaterad³³ information om sitt samarbete med Google. Förutom att man har information som är relativt aktuell erbjuder man dessutom tillgång till det nedtecknade avtalet med Google.³⁴

Biblioteket uppger liknande skäl som ovan nämnda bibliotek till varför man valt att samarbeta med Google i ett projekt av detta slag. Möjligheten att göra samlingarna tillgängliga för fler människor och därmed uppfylla bibliotekets främsta mål att förmedla kunskap och information anges som ett av de främsta skälen. Man menar att det digitala arkiv som samarbetet kommer att resultera i kommer att öka bibliotekets möjligheter att fullfölja detta mål. Vidare menar man att detta digitaliseringsprojekt kan komma att revolutionera vårt sätt att hantera kunskap och vår tillgång till information.³⁵

Man beräknar att det kommer att ta sex år att digitalisera bibliotekets samlingar som består av 7 miljoner volymer. Universitetet uppger att de började diskutera detta projekt med Google redan 2002. Under 2004 började Google testa skanningstekniken på universitetsbiblioteket. Den verkliga skanningen av böcker startade efter april 2004, och denna pilotfas avslutades i april 2005. När en bok från biblioteket blivit inskannad återvänder den till biblioteket och detta erhåller samtidigt en digital kopia av boken. Alla digitala kopior kommer sedan att utgöra det digitala arkiv som biblioteket håller på att bygga upp. Endast verk som inte är skyddade av copyright kommer dock att göras tillgängliga. De verk som fortfarande skyddas av copyright kommer inte att vara åtkomliga genom det digitala arkivet. Den övriga verksamheten kommer att fortsätta som vanligt och man uppger att de digitala verken inte kommer

³⁰ Harvard University Library 2006. *Publications: News: 12/14/04.*

³¹ Harvard University Library 2006. *Publications: News: 12/13/04.*

³² Harvard University Library 2006. *Publications: News: 12/14/04.*

³³ Uppdaterad, i detta fall information från 2005. I jämförelse med vissa av de andra biblioteken kan detta dock anses som aktuell information eftersom Harvard University inte tycks ha förnyat sin information sedan 2004.

³⁴ Finns att ladda ner i pdf-format här: <http://www.lib.umich.edu/mdp/>, eller som direktlänk: <http://www.lib.umich.edu/mdp/um-google-cooperative-agreement.pdf>

³⁵ University of Michigan 2005. *News Service: Google Library Partnership.*

att ersätta några fysiska verk. Man kommer med andra ord att fortsätta köpa in lika många verk som tidigare.³⁶

Bland informationen på University of Michigan Library's webbsida kommenteras även de upphovsrättsliga problem som uppstått då förlagsorganisationer och författarorganisationer stämt Google. Varken University of Michigan Library eller något av de andra biblioteken är dock angivna i stämmingsansökan mot Google. Universitetsbiblioteket kallar stämningen en besvikelse men uppger att man inte är förvånade över den. Samtidigt förklarar man upphovsrättsproblemen med att nya teknologier ofta medfört kontroverser med avseende på upphovsrätt och att lagstiftningen ständigt måste omförhandlas och omformuleras för att fungera i nya tider och nya situationer. Man menar dock att detta projekt är noga utvecklat utifrån gällande upphovsrättslagar och att man anser sig handla utifrån den aspekt av upphovsrättslagen som benämns fair use.³⁷

2.4.4 Oxford University Library

Bibliotekssystemet vid Oxford University består av över hundra olika bibliotek vilket gör det till det största akademiska biblioteket i Storbritannien. Bibliotekssystemet utgörs av dels stora forskningsbibliotek, som The Bodleian Library, och dels andra bibliotek knutna till olika fakulteter och institutioner, sammanlagt förfogar biblioteken över nära 11 miljoner volymer.³⁸ The Bodleian Library är det främsta forskningsbiblioteket vid Oxford University och är en nationell depå sedan 400 år. Biblioteket innehar därmed alla böcker och tidskrifter utgivna i Storbritannien och Irland.³⁹

Efter ett år av diskussioner och förhandlingar med Google har Oxford University inlett samarbetet med Google, i inledningsskedet av detta samarbete beräknar man att över en miljon av bibliotekets tryckta böcker ska digitaliseras under loppet av tre år. På grund av upphovsrättsliga restriktioner gäller Oxfords och Google digitaliseringsavtal bara böcker som inte längre skyddas av upphovsrätt, huvudsakligen verk utgivna före 1920.⁴⁰ Skanningen av bibliotekets böcker kommer att resultera i två digitala kopior, en till Google och en till biblioteket. Genom ett digitaliseringsprojekt av det här slaget anser man sig öka tillgången till universitets samlingar, inte bara för sina egna studenter och forskare, utan även för resten av världens läskunniga och informationsbehövande människor.⁴¹ Det unika och sällsynta forskningsmaterial, som bland annat utgörs av kartor och manuskript, som biblioteken vid Oxford förfogar över kommer inte att ingå i digitaliseringen av Google, det kommer dock att skannas under Oxfords eget långtgående digitaliseringsprojekt, Oxford Digital Library initiative, som startades 2001. Detta arbete utgår från den efterfrågan som finns i forskningssynpunkt.⁴²

³⁶ University of Michigan 2005. *News Service: Google Library Partnership.*

³⁷ University of Michigan 2005. *News Service: Google Library Partnership.*

³⁸ University of Oxford 2006. *Oxford University Library Services – Home.*

³⁹ University of Oxford 2004. *Google checks out library books.*

⁴⁰ University of Oxford 2005. *Bodleian Library, Oxford-Google Digitisation Agreement.*

⁴¹ University of Oxford 2005. *Bodleian Library, Oxford-Google Digitisation Agreement.*

⁴² University of Oxford 2005. *Bodleian Library, Oxford-Google Digitisation Agreement.*

2.4.5 Stanford University Library

Stanford University är beläget i Kalifornien, nära San Francisco och Silicon Valley.⁴³ Det är ett av världens ledande universitet och har ett flertal nobelpristagare bland sina forskare.⁴⁴ Det var även här som grundarna till Google, Larry Page och Sergey Brin startade just Google som ett forskningsprojekt.⁴⁵

Stanford University Library förfogar över mer än 7,5 miljoner böcker men det är enligt bibliotekets egna uppgifter än så länge inte avgjort hur många av dessa som kommer att digitaliseras (den här informationen är dock ett år gammal). Det första urvalet av böcker kommer att göras bland några hundratusen verk som inte överförts från det tidigare använda Dewey-systemet till Library of Congress klassifikationssystem. Dessa verk tillhör en äldre samling, vilket innebär att de troligen inte längre skyddas av upphovsrätt. Ett urval av detta slag betyder att man slipper problem med upphovsrättslagen, som man säger sig respektera. Det sägs dock inte uttryckligen att man kommer att undvika att skanna böcker som är skyddade av upphovsrätt. Samtidigt säger Stanford att man hoppas kunna digitalisera alla sina böcker i framtiden, även om detta kommer att ta många år. Stanford har under flera år arbetat med att digitalisera texter för att öka tillgängligheten, nära 800 000 tidskriftsartiklar har på detta sätt gjorts åtkomliga över nätet. Endast ekonomiska och teknologiska begränsningar har hindrat att man själva börjat digitalisera böcker. Stanford uppger också att man diskuterat detta projekt med Google redan i utvecklingsskedet av denna idé.⁴⁶

2.4.6 Sammanfattning

De fem bibliotek som valt att samarbeta med Google i detta omfattande digitaliseringsarbete har alla egna, individuella avtal med Google. En hel del har man dock gemensamt i detta projekt. Framförallt uttrycker alla mer eller mindre utförligt att man deltar i detta projekt med avsikten att öka tillgängligheten till de mycket stora bibliotekssamlingar som var och ett av dessa bibliotek förfogar över. Genom att öka tillgängligheten anser man sig ytterligare främja bibliotekens mål och syfte att samla, bevara och sprida information till allmänheten. Var och ett av dessa bibliotek har dock gått in i detta projekt med olika grader av samarbete och försiktighet. Försiktighet både med avseende på hur det faktiska samarbetet utvecklar sig och till viss del med avseende på de reaktioner som uppstått sedan projektet offentliggjordes.

Genom sitt val av samarbetspartners har Google fått tillgång till samlingarna hos fem bibliotek som räknas till de största i världen. Av dessa fem är fyra amerikanska och ett är brittiskt. Den angloamerikanska fokuseringen är total. Med tanke på samlingarnas omfång och bibliotekens status som framstående forskningsbibliotek

⁴³ Stanford University 2005. *Stanford University: Campus Sites*.

⁴⁴ Stanford University 2005. *Stanford University: Research*.

⁴⁵ Palmer, Barbara 2005. Deals with Google to accelerate library digitisation projects for Stanford, others.

⁴⁶ Palmer 2005.

kan man dock förmoda att samlingarna även rymmer en stor del litteratur från den övriga världen.

Alla fem biblioteken säger sig respektera upphovsrättslagen och har inte för avseende att bryta mot denna. Harvard University Library, New York Public Library och Oxfords Bodleian Library har dessutom begränsat digitaliseringen till oskyddat material. Genom att kommentera denna problematik gör man det dock klart att man inser att digitaliseringsprojektet kommer att väcka reaktioner angående upphovsrätten. Det är tydligt att man under utvecklingen av detta projekt varit mycket medvetna om att kontroverser kan komma att uppstå.

Klart är dock att få bibliotek, om några, har de ekonomiska eller teknologiska möjligheterna att iscensätta ett projekt av detta slag. Det enda biblioteken behöver bidra med är böckerna, och i vissa fall lokaler, Google står för alla andra kostnader.

2.5 REAKTIONER FRÅN FÖRFATTARORGANISATIONER OCH FÖRLAGSORGANISATIONER MOT GOOGLE BOOK SEARCH

Oavsett vilka syften Google har eller vilka åtgärder de tar till för att inte bryta mot lagen skapar projektet kontroverser vad gäller skyddat eller inte skyddat material. Google själva menar att de enligt lag har rätten att skanna in böcker och spara kopior av dem för att göra dem sökbara för allmänheten. De menar att de bara agerar under lagstiftningens fair use-princip. Deras utgångspunkt är att upphovsrättslagstiftning alltid har handlat om att se till att författare fortsätter att skriva böcker och att förlag fortsätter att sälja dem. Genom att göra böcker tillgängliga genom Google Book Search menar Google att de främjar denna tanke. De liknar samtidigt kopierandet av böcker med kopierandet av webbsidor som möjliggör indexering och sökning.⁴⁷

Enligt en artikel från december 2004 i Information Today var det inga samarbetspartners som omedelbart reagerade med att vilja dra sig ur då samarbetet mellan Google och biblioteken blev officiellt, åtminstone inte enligt Patricia Schroeder, verkställande direktör för Association of American Publishers, AAP. Schroeder menade att organisationen inte hade några omedelbara planer på att försöka avstyra projektet, som till exempel genom rättsliga åtgärder.⁴⁸

2.5.1 Association of American University Presses

I maj 2005 skickar the Association of American University Presses (AAUP) ett brev⁴⁹ med sexton frågor till Googles Alexander Macgillivray, som har ansvar för upphovsrättsfrågor. AAUP är en organisation som samlar 125 icke-vinstdrivna vetenskapliga utgivare, varav många är knutna till universitetsförlag. Brevet börjar med att redogöra för att många av organisationens medlemmar entusiastiskt inledde samarbeten med Google då projektet höll på att utvecklas. Då Google lanserade

⁴⁷ Google 2005. *Google Book Search Publisher Questions*.

⁴⁸ Quint, Barbara 2004.

⁴⁹ Givler, Peter & AAUP 2005. Brev till Mr. Alexander Macgillivray, Google Inc.

Library-projektet var det dock många som började reagera och undra vad det var Google höll på med. Inga förlag kände till Library-projektet förrän det offentliggjordes i december 2004, cirka två månader efter det att Print-projektet offentliggjorts. Då projekten rimligtvis måste ha utvecklats ungefär samtidigt är det flera av AAUP:s medlemmar som reagerat över att de inte informerats om det här tidigare.⁵⁰

Den främsta anledningen till att AAUP och dess medlemmar reagerat över detta projekt är dock den att Google planerar att digitalisera stora mängder böcker som är skyddade av upphovsrätt och att man därmed, enligt AAUP, systematiskt kommer att bryta mot upphovsrättslagen. Brevet påpekar samtidigt att detta endast kommer att gälla digitaliseringen av böcker i universitetsbiblioteken vid Harvard, Michigan och Stanford. Som nämnts tidigare har Harvard dock själva uppgett att man inte kommer att ge Google tillgång till skyddat material, vilket antyder att AAUP har feltolkat informationen eller har tillgång till annan information. AAUP är oroliga för att ett projekt av det här slaget kommer att påverka deras medlemmars förmåga att sköta sin verksamhet eftersom dessa förlag är helt beroende av de inkomster de får av försäljning och prenumerationslicenser.⁵¹

De sexton frågor som ställs till Google handlar framförallt om de reaktioner som nämnts ovan. Syftet med brevet tycks i första hand vara att reda ut de frågor som väckts hos organisationen sedan lanseringen av projektet. Det är dock även ett försök att upprätta kommunikation med Google angående de problem som väckts mellan dem och många av deras samarbetspartners, AAUP:s medlemmar. AAUP kräver bättre förståelse och kommunikation för att kunna lugna sina medlemmar.⁵²

2.5.2 Google erbjuder Opt-outrätt

I augusti 2005 erbjuder Google alla förlag och författare en chans att inte få sina verk skannade av Google. Förlag och författare får lämna in en lista med bibliografisk information och ISBN-nummer för de verk som de vill ska utelämnas. För att alla ska hinna göra detta har Google stannat upp med digitaliseringen av upphovsrättskyddat material fram till första november 2005.⁵³ Reaktionen från AAUP är att Google genom detta till viss del tillmötesgår upphovsrättsinnehavarna, AAUP är dock inte nöjda med detta eftersom man anser att det inte är rättighetsinnehavarnas uppgift att förse Google med denna information. Google skulle ha bett innehavarna av upphovsrätten om tillåtelse innan man började kopiera deras böcker.⁵⁴ Liknande reaktioner kommer från AAP, Association of American Publishers, som är en av de största förlagsorganisationerna i USA. AAP representerar flera av de stora förlagen i USA, många mindre förlag och även flera icke-vinstdrivna utgivare och universitetsförlag. En fråga som anses ha hög prioritet i organisationen är beskyddandet av just upphovsrätten, man arbetar också för att främja intellektuell

⁵⁰ Givler & AAUP 2005.

⁵¹ Givler & AAUP 2005.

⁵² Givler & AAUP 2005.

⁵³ Association of American University Presses 2005. *AAUP Statement on Google's proposed Opt-Out Policy*, och Official Google Blog 2005. *Making books easier to find*.

⁵⁴ Association of American University Presses 2005. *AAUP Statement on Google's proposed Opt-Out Policy*.

frihet och bekämpa censur av böcker.⁵⁵ I motsats till AAUP, som åtminstone verkar tycka att Google tar ett steg i rätt riktning, anser man dock inte att Googles nya plan gör något för att lugna förlagsindustrin. AAP menar i likhet med AAUP att det inte är upphovsrättsinnehavarnas sak att be Google utelägna deras verk.⁵⁶

2.5.3 AAP och Authors Guild stämmer Google

En månad efter Googles uttalande, i september 2005, lämnar Authors Guild, USA:s största och äldsta författarorganisation, och tre författare in en stämningsansökan⁵⁷ mot Google. Stämningsansökan hävdar att Google är involverade i "massive copyright infringement"⁵⁸ eftersom man i samarbete med de utvalda biblioteken gör digitala kopior av författarnas verk utan att först be om tillstånd, och därefter avser att göra dessa kopior tillgängliga för sökning online. I pressmeddelandet om stämningsansökan nämns dock bara Michigan University som inblandat i kopieringen av skyddade verk. Genom att stämma Google vill man få stopp på deras kopiering av skyddade böcker och skadestånd för de böcker som redan har kopierats. Målsägare i fallet är Authors Guild och tre författare men ansökan är en så kallad *class action suit*, en grupptalan, för alla som är i samma situation som målsägarna.⁵⁹ En juryrättegång är efterfrågad.⁶⁰ AAP reagerar på Authors Guilds stämningsansökan i ett pressmeddelande med att säga att man helt stöder AG:s beslut att stämma Google, samtidigt hoppas AAP fortfarande att deras förhandlingar med Google ska kunna lösa problemen.⁶¹

I oktober väljer dock även AAP att lämna in en stämningsansökan⁶² mot Google på grund av projektet. I ett pressmeddelande förklarar man att man tagit beslutet först efter det att förhandlingar med Google inte fungerat. Stämningsansökan hanteras och finansieras av AAP men har fem av AAPs medlemmar som målsägare, McGraw-Hill Companies, Pearson Education, Penguin Group (USA), Simon & Schuster and Wiley & Sons. Enligt pressmeddelandet från AAP står hela den amerikanska förlagsindustrin bakom stämningen eftersom de anser att Google försöker tjäna miljontals dollar på att snylta på författares och förlags rättigheter. Ansökan vill att rätten ska nå beslutet att Google bryter mot upphovsrättslagen genom att skanna skyddade böcker utan tillåtelse och vill ha ett domstolsbeslut som hindrar Google från att skanna fler böcker utan tillåtelse från rättighetsinnehavarna.⁶³

⁵⁵ Association of American Publishers 2006 *About AAP*.

⁵⁶ Association of American Publishers 2005. *Google Library Project raises serious questions for publishers and authors*.

⁵⁷ Finns tillgänglig online: <http://wendy.seltzer.org/media/AuthorsGuild-v-Google.pdf> eller genom AAUP: <http://aaupnet.org/aboutup/issues/gprint.html>.

⁵⁸ The Authors Guild 2005. *News : Authors Guild Sues Google, Citing Massive Copyright Infringement*.

⁵⁹ The Authors Guild 2005.

⁶⁰ Stämningsansökan mot Google av Authors Guild m fl., <http://wendy.seltzer.org/media/AuthorsGuild-v-Google.pdf>

⁶¹ Association of American Publishers 2005. *AAP Boards responds to Authors Guild suit*.

⁶² Finns tillgänglig online: <http://www.publishers.org/press/pdf/40%20McGraw-Hill%20v.%20Google.pdf> eller via länk på:

<http://www.publishers.org/press/releases.cfm?PressReleaseArticleID=292>.

⁶³ Association of American Publishers 2005. *Publishers Sue Google Over Plans To Digitize Books*.

Ytterligare reaktioner mot Googles projekt kommer från IPA, International Publishers Association och PEN USA som i ett gemensamt uttalande, i oktober, uttrycker sin oro över Googles handlingar.⁶⁴

2.5.4 Googles försvar

Googles respons på reaktionerna från förlags- och författarorganisationer är att man noga har undersökt hur man ska bedriva ett projekt av det här slaget och ändå ha lagen på sin sida. Google hänvisar till att man handlar utifrån fair use-principen som finns under den amerikanska upphovsrättslagens sjuttonde paragraf.⁶⁵ För utförligare resonemang angående denna princip hänvisar man bland annat till en analys av fallet författad av Jonathan Band. Jonathan Band är en amerikansk jurist som specialiserat sig på frågor som rör immaterialrätt och informationsteknologi.⁶⁶ Han företräder internetföretag och biblioteksorganisationer i fall som rör upphovsrätt och immaterialrätt. Han företräder dock ingen part i fall rörande Google Book Search.

Analysen inleds med att Band redogör för projektets viktigaste element. Enligt Band var Googles beslut att stoppa skanningen mellan augusti och november en direkt respons på AAP starka protester mot projektet. Som redan nämnts ovan var dock inte AAP nöjda med detta beslut. Band menar att det finns två aspekter av Googles projekt som kan ge upphov till upphovsrättsliga problem. Det första är själva kopieringen av hela böcker som läggs in i en databas. Den andra delen är att Google visar upp några meningar av den kopierade texten för användarna. Enligt Band är texten som visas upp så liten att den handlingen förmodligen inte kan klandras. Oavsett hur den handlingen bedöms menar Band att båda handlingarna kan bedömas som fair use.⁶⁷

Band hänvisar till fallet *Kelly v. Arriba Soft* från 2003 rörande en sökmotor och fair use-principen för att närmare förklara hur Googles handlingar kan försvaras. Arriba Soft hanterade en sökmotor som skapade en bilddatabas genom att kopiera bilder från webbsidor. En användare som sökte i databasen fick resultaten uppvisade i tumnagelstorlek. Om användaren klickade på den lilla kopian av bilden hamnade hon/han på originalversionen på den ursprungliga webbsidan. Kelly är en fotograf som stämde företaget för brott mot upphovsrätten. Rätten dömde att Arriba Soft handlade enligt fair use.⁶⁸

En första faktor angående fair use är om användandet av det skyddade verket är av kommersiell natur. Band menar att även om Google Book Search drivs med kommersiella syften är det inte genom försäljning av kopiorna av böcker. Därmed kan det inte heller anses som utnyttjande av skyddade verk. Google kommer inte

⁶⁴ International Publishers' Association & PEN USA 2005. *Joint Declaration: Google Print Library Project – Authors and Publishers demand that Google respect rightsholders' rights.*

⁶⁵ Google 2006. *Google Book Search – News & Views – Facts & Fiction.*

⁶⁶ Band, Jonathan 2005. *Professional summary.*

⁶⁷ Band, Jonathan 2005. *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis.*

⁶⁸ Band 2005. *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis.*

heller att erbjuda alternativ till originalverken utan istället hjälpa användarna att nå fram till dem.⁶⁹

En andra faktor som är viktig vad gäller fair use är vilket slags verk frågan rör. Verk som anses vara mer kreativa än fakta-baserade kan anses ha mer behov av skydd än de senare. Samtidigt är redan utgivna verk mer ägnade åt fair use, eftersom de redan kommit ut i offentligheten. Ett kreativt verk som redan är utgivet skulle alltså kunna bedömas utifrån fair use. Band hänvisar med detta till Googles projekt som bara skannar utgivet material, där majoriteten är fakta-baserat.⁷⁰

Ett tredje aspekt som spelar in i bedömningen av fair use är hur mycket av ett skyddat verk som används. Att kopiera ett helt verk kan inte anses legitimera fair use. Bedömningen av detta beror dock även på hur verket används, till exempel om bara en liten del av kopian används. Google tänker bara visa några få rader av ett verk som är skyddat av upphovsrätt. En sista viktig faktor är vad bruket av verket kan få för effekt på verket i sig vad gäller värde och marknad. I Googles fall är syftet att hjälpa användaren att hitta en fysisk version av verket, vare sig detta finns i ett bibliotek, hos förlaget, författaren eller i bokhandeln. Google tror därmed att efterfrågan på böcker kommer att öka.⁷¹

Bands analys av fallet kommer till slutsatsen av Googles handlande kan bedömas som fair use. Band drar även paralleller mellan skanningen av böcker och en sökmotors systematiska crawler-indexering av webbsidor. I en sådan jämförelse hävdar Band att alla sökmotorer grundar sina verksamheter i fair use-principen. I relation till detta hänvisar Band också till så kallad *implied license*, vilket innebär att personer som lägger ut information på webbsidor också vill att den ska hittas av användare.⁷²

3. RELATERAD FORSKNING OCH UTGÅNGSPUNKTER FÖR DISKUSSION

I det här avsnittet kommer jag att redogöra för undersökningar, forskare och debattörer vars fokus kan bidra till att placera in den här uppsatsen i ett större sammanhang, och därmed hjälpa till att klargöra de teman som tas upp i undersökningen. De texter som tas upp här är allt från magisteruppsatser till böcker och artiklar som behandlar informationsteknologi, informationsfrihet och upphovsrätt.

3.1 ANATOMY OF AGGREGATE COLLECTIONS – THE EXAMPLE OF GOOGLE PRINT FOR LIBRARIES

⁶⁹ Band 2005. *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis*.

⁷⁰ Band 2005. *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis*.

⁷¹ Band 2005. *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis*.

⁷² Band 2005. *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis*.

Eftersom Googles digitaliseringsprojekt är så nytt har det ännu inte genererat någon direkt forskning. Det har dock publicerats en artikel som behandlar projektet och den kritik som riktats mot innehållet i de samlingar som digitaliseras. Undersökningen är utförd av OCLC Office of Research och publicerad i september 2005 i *D-Lib Magazine* under titeln Anatomy of Aggregate Collections – The Example of Google Print for Libraries⁷³.

Författarna till artikeln menar att uppmärksamheten kring Googles digitaliseringsprojekt har bidragit till att sätta fokus på frågan om hur framtida bibliotekssamlingar ska hanteras. Den ökande delen elektroniska resurser har lett till att biblioteken måste se över resurserna som läggs på den tryckta delen av samlingarna. Undersökningen säger sig erbjuda en preliminär analys av de samlingar Googles projekt kommer att omfatta. Genom att jämföra den information som finns om Google 5:s samlingar i OCLCs WorldCat-databas med allmänna kunskaper om tryckta bibliotekssamlingar hoppas man i undersökningen kunna svara på övergripande frågor som bland annat rör täckning, språk och upphovsrätt. Analysen baseras på innehållet i WorldCat i januari 2005, vilket uppgick till 32 miljoner poster för tryckta böcker. Eftersom WorldCat, enligt artikeln, anses vara världens största samkatalog har den ansetts som det närmaste man kommer en representation av en systemövergripande boksamling.

Undersökningens analys av täckning indikerar att samlingarna vid Google 5 täcker ungefär en tredjedel av en systemövergripande samling. Nära två tredjedelar av böckerna som finns i den systemövergripande samlingen saknas alltså hos Google 5-biblioteken. Samtidigt innehar flera av biblioteken exemplar av samma verk vilket innebär att ett verk kan digitaliseras flera gånger. Vilka slutsatser som kan dras av detta är oklart beroende på vilka faktorer som tas med i beräkningen. Enligt författarna finns det dock indikationer på att nära åtta av tio böcker i samlingarna är unika, vilket kan tyda på att samlingarna vid forskningsbibliotek är mer diversifierade än vad som ofta antas.

En faktor som kan påverka analysen av överlappningar mellan samlingarna är åldern på böckerna. Antalet unika böcker som innehas av endast ett bibliotek är i de flesta fallen högre ju äldre böckerna är. Tendensen tycks dock vända för böcker från perioden 1976-2005. Detta skulle kunna tyda på en ökande diversifiering av innehållet i bibliotekssamlingarna.

Artikelförfattarna påpekar själva att WorldCat baseras på nordamerikanska bibliotekssamlingar, vilket bör innebära en viss engelskspråklig centrering, och att detta kan innebära att katalogen inte är representativ vad gäller analyser av den språkliga spridningen i bibliotekssamlingar. Över 430 språk identifierades i Google 5-samlingarna. Ungefär hälften av materialet var engelskspråkigt. Av den andra halvan bestod en fjärdedel av tyskt, franskt och spanskt material. En liknande språklig fördelning fanns i den systemövergripande samlingen. En genomsnittlig boksamling i ett engelskspråkigt land har ofta 70-75 procent engelskspråkigt material. I analysen av Google 5-samlingarna har man dock lagt ihop alla samlingar och räknat bort dubletterna, som ofta är engelskspråkiga, vilket leder till en något högre

⁷³ Lavoie, Brian, Connaway, Lynn Silipigni & Dempsey, Lorcan 2005. Anatomy of Aggregate Collections – The Example of Google Print for Libraries.

koncentration av icke-engelskspråkigt material. Slutsatsen som dras är att den språkliga och kulturella fördelningen förmodligen är större än vad som tidigare antagits.

Analysen av fördelning av upphovsrättsskyddat material varierar något beroende på vilket år man beräknar från. Resultaten av analysen indikerar dock att minst två tredjedelar av innehållet i Google 5-samlingen är skyddat av upphovsrätten, fördelningen varierar dock stort mellan de olika biblioteken. Det verkar inte som om undersökningen har beräknat mängden skyddat och oskyddat material utifrån hur de olika bibliotekens avtal har sett ut. Endast biblioteken vid Stanford University och Michigan University har gett Google tillgång till upphovsrättsskyddat material. Därmed är det troligt att OCLC:s beräkningar inte ger någon klar bild av vilka mängder skyddat material som det rör sig om.

Eftersom Googles projekt ännu är relativt nytt är det omöjligt att säga något definitivt om hur resultatet kommer att bli och vad det kommer att få för inverkan på biblioteken och dess användare. Det kan dock komma att få betydelse för analyser och utvärderingar av hur massdigitalisering ska hanteras.

3.2 THE SOCIAL LIFE OF INFORMATION

John Seely Brown och Paul Duguid har i boken *The Social Life of Information*⁷⁴ försökt resonera kring hur synen på informationssamhället och informationsteknologier påverkar samhället. De konstaterar i inledningen att det för inte så länge sedan ansågs råda brist på information. Mer tillgång till information skulle lösa de problem som samhället hade. Det är därför inte svårt att förstå entusiasmen inför informationsteknologiernas utveckling. Idag har vi dock börjat tala om informationsöverflöd, om behovet av att hantera och sortera i all den mängd information vi har tillgång till. Ett av de främsta exemplen på detta är kanske Internet som har kommit att bli en av våra största källor till information. Seely Brown och Duguid poängterar att informationsteknologin otvivelaktigt har betytt mycket för samhällets utveckling, men undrar samtidigt om mer information och mer teknologi alltid är lösningen när problem uppstår.

Enligt Seely Brown och Duguid spårar historiker ofta informationsålderns början till telegrafens. Med telegrafens kunde spridandet av information frigöras från människans rörelsehastighet, och därmed även frigöras från människan. Författarna påpekar dock att man i detta sammanhang tycks ha glömt bort att röksignaler redan spridit information med ljusets hastighet. Med en syn på information som oberoende av människan menar författarna att man tappat bort vad information och teknologi har för innebörd och värde för människan och samhället. Det är inte alltid som teknologins utveckling och den mänskliga logiken stämmer överens.⁷⁵

1975 trodde *Business Week* att det papperslösa kontoret snart var ett faktum. Några år senare kom faxen som tillsammans med skrivare såg till att papperet stannade kvar på

⁷⁴ Seely Brown, John & Duguid, Paul 2001. *The Social Life of Information*.

⁷⁵ Seely Brown & Duguid 2001, s. 11-18.

kontoren. Redan 1938 trodde *New York Times* att pennan snart skulle vara borta eftersom skrivmaskinen hade gjort sitt intåg. Papperet och pennan finns dock fortfarande kvar i våra liv eftersom, som författarna påpekar, människan tycker att de är användbara.⁷⁶

Informations- och teknologientusiaster har enligt författarna länge förutspått slutet för pappret. Med det papperslösa kontoret, den elektroniska tidningen och det digitala biblioteket skulle det inte längre finnas något behov av papper. Den digitala kommunikation som växte fram under 90-talet innebar dock inte att bruket av papper försvann, eller att det ens minskade. Det påpekas i boken att traditionella tidningar börjat positionera sig på webben med elektroniska versioner av tidningen.⁷⁷ Denna utveckling har de senaste åren gått fort och vikten av att finnas tillgänglig på webben har ökat. Pappersversioner av tidningar verkar dock inte vara på väg att försvinna inom den närmaste tiden.

3.2.1 Det digitala biblioteket

Idén om det digitaliserade biblioteket, om behovet av att finna det som finns i ett vanligt bibliotek på nätet, har enligt Seely Brown och Duguid varit en populär vision. I ljuset av tidiga projekt som Project Gutenberg verkar dock författarna mena att digitalisering av bibliotek ansetts vara orimliga. Anledningen till detta tycks vara att det är omöjligt att digitalisera all den enorma mängd litteratur som getts ut och som ges ut varje år. Detta innebär inte att visionen av digitala bibliotek har försvunnit utan snarare att man har börjat se bortom digitaliseringen av traditionella dokument.

Det finns enligt Seely Brown och Duguid två skilda utvecklingar av digitala bibliotek. Den ena kopplar sin verksamhet till det traditionella biblioteket och verkar som ett komplement till pappersdokument. Den andra har frigjort sig från biblioteket och från papperet. Utvecklingen av digitala bibliotek har enligt författarna fört med sig en ökad insikt i bibliotekens samlingar och användare. Bibliotekens samlingar är kanske inte så mycket samlingar av kunskap som *urval* av kunskap där urvalet och uteslutningarna speglar användarna och deras behov.⁷⁸

Seely Brown och Duguid menar att orsaken till att pappret ännu inte har försvunnit beror på hur man betraktar dokument och förmedling av information. Om man endast ser ett dokument som bärare av information tyder det på att man betraktar information som något som förflyttas runt i olika format. Digitalisering blir därmed bara ett sätt att överföra information från pappersformatet till ett elektroniskt format. Författarna menar dock att man därmed förlorar den kontext i vilken information skapas. Information behöver undersökas värderas och hanteras för att ha någon betydelse. Dokument förmedlar information men de påverkar även hur läsare tar emot informationen, hur den är strukturerad och hur den värderas.

Seely Brown och Duguids resonemang ger en bild av papprets betydelse i hantering och förmedling av information. De visar också hur webben på många sätt är

⁷⁶ Seely Brown & Duguid 2001, s. 18-19.

⁷⁷ Seely Brown & Duguid 2001, s. 174-176.

⁷⁸ Seely Brown & Duguid 2001, s. 179-181.

konstruerad genom dokumentstrukturer. Och på samma sätt som spridningen av dokument i äldre tider fungerade som sociala nätverk så skapar även spridningen av dokument och text över Internet kommunikation mellan olika grupper och samhällen.

Samtidigt som Seely Brown och Duguid menar att det finns en hel del av den traditionella informationshanteringen kvar i de nya informationsteknologierna är det även viktigt att se hur informationsteknologier fungerar i det mänskliga samhället och hur de påverkar vår syn på information och samhälle.⁷⁹

3.3 UPPHOVSRÄTT

3.3.1 Äganderätten

I den västerländska civilisation vi lever är rätten att inneha egendom en del av våra mänskliga rättigheter. Vi har tagit för givet att en människa kan ha rätt till materiell och immateriell egendom och att det är en fundamental del av hennes roll i samhället. Detta innebär dock inte att det är en självklar uppfattning.⁸⁰ Idén om mänskliga rättigheter är baserad på uppfattningen att alla människor innehar vissa grundläggande rättigheter. Till en början baserades dessa rättigheter på rätten hos individer att vara fria från tyranni. Redan i den antika grekiska filosofin fanns begreppet rättigheter som baserades på mänsklig värdighet, jämlikhet och ansvarstagande. Genom århundradena har dessa begrepp utvecklats och tagit en plats i nationell och internationell politik. Detta har sedan utvecklats till standarder som ska skydda integriteten och värdigheten hos alla mänskliga varelser, en mänsklig rättighet är nu också en laglig rättighet.⁸¹ Grundläggande bland mänskliga rättigheter finns begreppet frihet, en människa har rätten att yttra sig och tänka fritt, är fri att ta del av all världens kunskap och har rätten att vara fri från rädsla och att lida brist på någonting. Uppfattningen att rätten att inneha egendom är en given mänsklig rättighet är dock inte självklar för alla. I anarkistisk ideologi kan det till exempel hävdas att egendom är stöld, i det att det berövar andra rätten att inneha egendomen.⁸²

Grunden i egendomsrätt är en lagmässig reglering av relationen mellan person och föremål. Detta gäller för både materiella och immateriella föremål.⁸³ I boken *Intellectual Property in the New Technological Age* av Merges, Menell och Lemley diskuteras skillnaden mellan fast materiell egendom och immateriell egendom, som till exempel intellektuell egendom. Skillnaden ligger i att fysiska föremål bara kan finnas på en plats samtidigt, på grund av detta finns det en exklusivitet kopplad till innehavet av ett fysiskt föremål. Om en person äger ett föremål kan ingen annan ha det samtidigt. Detta innebär att det finns en klar (*teoretisk*) distinktion av vad som tillhör en viss person. När det gäller immateriell egendom finns dock inte samma

⁷⁹ Seely Brown & Duguid 2001, s. 182-190.

⁸⁰ Klang, Mattias 2005. Free software and open source: The freedom debate and its consequences.

⁸¹ Hamilton, Stuart 2005. *Freedom of access to information, freedom of expression and Cyberspace: An introduction to the theoretical concepts and practical obstacles facing libraries providing access to information via the Internet*, s. 4.

⁸² Klang 2005.

⁸³ Klang 2005.

tydliga distinktion mellan vad en person innehar och en annan inte innehar. Om en person delger en annan person en idé, förlorar inte den första personen idén utan båda kan samtidigt inneha den.⁸⁴ Om man tar en bok som exempel finns en skillnad mellan boken som föremål och bokens innehåll. En person kan äga en bok och ta del av dess innehåll, rätten till innehållet innehas dock av upphovsmannen som inte förlorar något på att låta andra ta del av innehållet i hans bok. Eftersom distinktionerna inte är lika tydliga när det gäller immateriell egendom har det krävts ett visst mått av argumenterande för att förklara och försvara rätten till just intellektuell egendom, det vill säga att en person kan äga exklusiva rättigheter till en idé.

I USA ligger en del av grunden till sådana förklaringar i det som kan kallas "utilitarian" eller "the economic incentive".⁸⁵ Detta kan förklaras med att man anser att det är viktigt att det finns en drivkraft för människor att skapa och uppfinna saker. Denna drivkraft ligger i att det finns ekonomiska intressen för den som skapar och för utvecklingen framåt.⁸⁶ För att se till att det är upphovsmannen som tjänar på det denne har skapat har man sett till att skydda verk och idéer, genom till exempel patent och upphovsrättslag, så att ingen annan kan stjäla dessa eller använda sig av dessa utan upphovsmannens medgivande. Den ursprungliga idén med att skydda verk och idéer på detta sätt fokuserade på upphovsmannens rättigheter gentemot exploateringar från affärsverksamhet på den öppna marknaden. Det var inte lika stort fokus på att reglera det privata bruket av, till exempel, upphovsrättskyddat material.⁸⁷

Även om fokus ligger på den ekonomiska drivkraften kan rätten till intellektuell egendom inte enbart baseras på detta. Teoretiker har till exempel fört fram idéer om naturliga rättigheter⁸⁸, som baserar sig på uppfattningar om människans ursprungliga, naturliga rättigheter grundade i antiken och utvecklade av bland andra John Locke.⁸⁹ I boken *Biblioteken och juridiken* av Susanna Broms ges ett svenskt perspektiv på upphovsrättslagstiftning. Även här förklaras meningen med upphovsrätt med att den har i uppgift att skydda och uppmåna till kreativt skapande, och därigenom vara av betydelse för samhällets utveckling.⁹⁰

Även om man officiellt kan komma överens om att idéer kan vara egendom och därför ska skyddas som sådan betyder inte det att det är lika lätt att skydda och kontrollera intellektuell egendom som det är att skydda och kontrollera fast egendom. Det är i själva verket mycket svårt. Delar någon med sig av sin information och denna sprids, är det snart omöjligt att kontrollera vilka som har tillgång till denna information och vad de kommer att göra med den. Om information dessutom kan karaktäriseras som en offentlig vara som kan konsumeras av många utan att värdet förminskas, kan det vara rent omöjligt att kontrollera vem som använder sig av den och vem som exploaterar den.⁹¹

⁸⁴ Merges, Robert P., Menell, Peter & Lemley, Mark A. 2000. *Intellectual Property in the New Technological Age*, s. 2.

⁸⁵ Merges 2000, s. 2.

⁸⁶ Merges 2000, s. 12.

⁸⁷ Samuelson, Pamela 1996. Questioning the Need For New International Rules On Authors' Rights in Cyberspace.

⁸⁸ Merges 2000, s. 2.

⁸⁹ Nationalencyklopedin: europeisk rättshistoria.

⁹⁰ Broms, Susanna 2005. *Biblioteken och juridiken*, s. 87.

⁹¹ Merges 2000, s. 13.

3.3.2 Amerikansk upphovsrätt

Upphovsrättslagen är tänkt att skydda många olika former av intellektuellt och konstnärligt skapande, vilket täcker in allt från litteratur och musik till mjukvaruprogram för datorer. En idé kan inte i sig själv skyddas, bara uttrycket för den. Det är dessutom nödvändigt att uttrycket kan fixeras till ett påtagligt medium. Innehavaren av upphovsrätten till ett verk skyddas från att någon utan tillåtelse kopierar eller offentligt visar upp verket. Innehavaren av upphovsrätten är den som har rätten att distribuera och kontrollera försäljningen av verket, och att göra andra versioner av verket. En viktig aspekt av upphovsrättslagen är dock det som benämns ”fair use”, som innebär att andra har rätt att använda sig av verket inom rimliga gränser.⁹² En rad faktorer spelar in i bedömningen om vad som kan anses vara fair use, till exempel bedömer man om verket används i kommersiellt syfte eller om det är i utbildningssyfte. Bedömningen beror också på verkets karaktär, hur mycket av verket som används i förhållande till originalet och vilken effekt detta bruk kan ha på marknaden eller verket självt.⁹³

3.3.3 Svensk upphovsrättslag

Den svenska upphovsrättslagen bygger på Bernkonventionen som funnits sedan 1886 och sköts av ett FN-organ, WIPO, World Intellectual Property Organization. På grund av den teknologiska utvecklingen som minskat betydelsen av geografiska hinder finns det ett ökat behov av internationellt samarbete med avseende på upphovsrätt. En rad länder försöker samarbeta och sluta fördrag, med olika resultat som följd. Två protokoll, WIPO Copyright Treaty och WIPO Performance and Phonograms Treaty, som är kopplade till Bernkonventionen är enligt *Biblioteken och juridiken* betydelsefulla, båda fokuserar på betydelsen av en balans mellan att skydda rättighetsinnehavares intressen och att främja utbildning och informationsförmedling i samhället. Men det finns samtidigt andra fördrag som arbetar för att skärpa skyddet för rättighetsinnehavare, ett sådant är TRIPS, Trade Related aspects of Intellectual Property Rights, som hanteras av World Trade Organization, och som namnet antyder har mer handelspolitiska grunder. Eftersom Sverige numera är en del av EU ska den nationella lagstiftningen också anpassas efter EG-direktiven från Europeiska Unionens råd.⁹⁴

”Upphovsrätt är den exklusiva rätt som en kreatör, en upphovsman, har att bestämma över användningen av sina verk.”⁹⁵ Upphovsmannen har rätten att avgöra om ett verk ska få användas eller inte, det finns dock vissa inskränkningar i upphovsrätten som kan göra att det trots allt är tillåtet att använda verket. Ett verk är antingen konstnärligt eller litterärt. Med litterärt menas formuleringar i tal och skrift. Här ingår allt från skönlitteratur, facklitteratur och kartor till tal och datorprogram. Andra verk klassas som konstnärliga, hit hör till exempel musikstycken, scenframträdanden och

⁹² Merges 2000, s. 23-27.

⁹³ Merges 2000, s. 490.

⁹⁴ Broms 2005, s. 87-90.

⁹⁵ Broms 2005, s. 92.

skulpturer. En förutsättning för att ett verk ska skyddas av upphovsrättslagen är att det har framkommit genom en skapande process. Det ska dessutom vara så distinkt från andra verk att det har verkshöjd. Beslut om verkshöjd baseras inte på verkets kvalitet. En sista förutsättning för att ett verk ska kunna skyddas är att det finns i en viss form. Det är inte möjligt att skydda en idé som ännu inte fått fast form. Ett verk är skyddat från det att det tillkommer till 70 år efter upphovsmannens död.⁹⁶ Upphovsrätten utgörs av två delar, en ekonomisk och en ideell. Den ekonomiska delen ger upphovsmannen möjligheten att tjäna pengar på sitt verk, den ideella delen ger upphovsmannen rätten att benämnas då verket brukas, och innebär även att upphovsmannen kan motsätta sig förändringar av verket.⁹⁷

3.4 UPPHOVSRÄTTSPROBLEMATIKEN, LAWRENCE LESSIG

Googles digitaliseringsprojekt har lett till att den allt större och omfattande debatten kring upphovsrätt, lagstiftning och kontroll över tillgångar fått nytt bränsle.

Lawrence Lessig är en av de mest tongivande bidragarna till debatten om upphovsrätt och kontroll av immaterialrätt. Han är professor i juridik vid Stanford Law School och författare till *Code and Other Laws of Cyberspace, the Future of Ideas* och *Free Culture : how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*⁹⁸. Den förstnämnda fokuserar framförallt på de, enligt Lessig, ökande försöken att genom lagstiftning kontrollera Internet och de nya informationsteknologier som följt i dess spår. I *Free Culture* har Lessig vidgat sina resonemang så att de även omfattar hela den kultur som vi verkar i. Han menar att försöken att kontrollera nya teknologier och kommunikationsmedel kan komma att ha en stor inverkan på lagstiftningen för immateriell upphovsrätt och att detta i förlängningen även kan ha inverkan på hela vår kultur.

Lessig pratar om *free culture*, där fri snarare relaterar till fria rättigheter och fri tillgång än till gratis, kostnadsfritt. Detta betyder inte att Lessig vill ha en kultur utan egendom där upphovsmän/kvinnor inte belönas för sina skapelser. Vad Lessig söker är istället en kultur där skapande handlingar inte kontrolleras och hindras av en allt striktare lagstiftning som kan leda till en skev maktfördelning. Lessig poängterar att ett kreativt skapande alltid bygger på redan existerande verk och att skapandet av kultur grundas i en växelverkan mellan lån och inspiration. Det är på grund av detta som Lessig oroas över att försöken att kontrollera bruket av skyddat material kan leda till minskad kreativitet och utveckling.

Enligt Lessig har utvecklingen av Internet och dess inverkan på vårt samhälle potentialen att påverka grundläggande strukturer i samhället. Lessig menar att de lagar som reglerar upphovsrätt har gått från att fokusera på att skydda och uppmuntra till kreativitet till att begränsa användarnas tillgång och skydda företagens intressen. Med Internet och utvecklingen av digitala teknologier har möjligheterna att skapa,

⁹⁶ Broms 2005, s. 93-96.

⁹⁷ Broms 2005, s. 100 och 108.

⁹⁸ Lessig, Lawrence 2004. *Free Culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*.

förmedla och distribuera kultur förändrats. Kommersiella krafter ser med detta sina intressen hotade och kräver därför striktare lagar som kan säkra deras kontroll. Lessig anser att det är en grov förenkling att säga att debatten bara handlar om en kamp mellan rätten till egendom och stöld av egendom.

Lessig menar att kontrollen och ägandet av skapande och idéer aldrig har varit så stort och koncentrerat som det är idag. Samtidigt är det enligt Lessig väldigt få som ifrågasätter denna dominans. De lagar och förordningar som är anpassade för äldre tiders teknologi fungerar inte med dagens möjligheter. Vad Lessig eftersöker är en utveckling och anpassning av lagen som fortsätter att säkerställa det ursprungliga syftet med upphovsrätten, att skydda och uppmuntra till den kreativa skapelsen.

I fallet Google Book Search anser Lessig att Google har rätt när de hävdar att deras handlingar bör bedömas som fair use. Han liknar Googles kopiering och indexering av bibliotekssamlingar vid det de byggt sin sökmotor på, det vill säga kopiering och indexering av webbsidor. Lessig säger också att projektet innebär en fantastisk chans att sprida kunskap och förmedla äldre kulturtillgångar.⁹⁹ Lessig har diskuterat ämnet och de rättsliga förhandlingarna tillsammans med representanter för bland annat Google, AG, AAP och Wired magazine i en paneldiskussion organiserad av New York Public Library.

3.5 BIBLIOTEKEN OCH UPPDRAGET ATT ERBJUDA FRI TILLGÅNG TILL INFORMATION

Stuart Hamiltons *Freedom of access to information, freedom of expression and Cyberspace: An introduction to the theoretical concepts and practical obstacles facing libraries providing access to information via the Internet*, är ett utdrag ur författarens doktorsavhandling utgiven vid Danmarks Royal School of Library and Information Science. Hamilton har undersökt hur rätten till fri informationstillgång implementeras i bibliotekens verksamhet, framförallt i förhållande till bruket av, och tillgången till, Internet.¹⁰⁰

Med utgångspunkt i att fri informationstillgång ses som en grundläggande mänsklig rättighet som är nödvändig för att säkerställa ett demokratiskt samhälle undersöker Hamilton hur biblioteken kan tillgodose denna rättighet. Grundläggande i en biblioteksverksamhet kan sägas vara att man kan erbjuda användarna tillgång till olika former av informationskällor, tillgång till Internet och kunskaper om hur man hanterar och utvärderar information. För att säkerställa att användarnas rättigheter respekteras är det samtidigt viktigt att man hanterar användaruppgifter konfidentiellt och inte ger utomstående tillgång till privata uppgifter. Respekt för individens integritet och bevarande av demokratiska värden är det som tillåts inskränka rätten till fri information.¹⁰¹

⁹⁹ Lessig, Lawrence 2005. *Google sued*. Lessig.org/blog.

¹⁰⁰ Hamilton 2005.

¹⁰¹ Hamilton 2005.

Hamilton konstaterar i sin undersökning att det finns hinder i vägen för bibliotekens förmåga att ge användarna tillgång till fri information. Dessa hinder utgörs till exempel av censur och hot om inskränkningar av användarnas personliga integritet. Bibliotekens möjligheter att förmedla information är beroende av de ekonomiska och juridiska förutsättningar utifrån vilka de verkar. Finansiering och upphovsrätt kan därmed ha en direkt inverkan på användarnas tillgång till fri information. Ökande krav på striktare upphovsrättslagstiftning och försöken att inskränka personliga rättigheter i kampen mot terrorism kan enligt Hamilton komma att få inflytande på bibliotekens fria informationsförmedling. Spridningen av information genom Internet och nya informationsteknologier har potentialen att bidra till samhällets och individers utveckling. Hamilton anser därför att det är viktigt att bevaka bibliotekens och dess användares intressen och att vara på sin vakt mot försök att inskränka tillgången till Internet och fri information.¹⁰²

3.6 UPPHOVSRÄTT, IMMATERIALRÄTT OCH INFORMATIONSFRIHET

Det finns ett flertal magisteruppsatser som de senaste åren behandlat debatten och problematiken kring upphovsrätt och informationsfrihet. Några av dessa nämns kortfattat nedan.

3.6.1 Upphovsrätt och informationsfrihet

En intressant magisteruppsats som har undersökt om det har funnits någon debatt om informationsfrihet i svenska bibliotekstidskrifter är Martin Alexanderssons *Debatt om informationsfrihet i kris – en studie av upphovsrättsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*¹⁰³ som blev klar 2004. Alexandersson använder sig av ideologianalys för att analysera tongivande debattörer och den potentiella debatten i Sverige. Han tar därmed upp ett flertal stora (till största del amerikanska) namn som bidragit till debatten. Bland dessa nämns Lawrence Lessig, James Boyle, Pamela Samuelson och Siva Vaidhyanathan. Resultatet av undersökningen var att Alexandersson inte fann någon omfattande debatt av upphovsrätt i svenska bibliotekstidskrifter, intresset för upphovsrätt verkade främst gälla vilken direkt påverkan förändringar i lagstiftning kunde ha på biblioteken. Alexandersson tror också att det kan vara så att artikelförfattarna i tidskrifterna kanske inte är så insatta i övergripande upphovsrätsfrågor.¹⁰⁴

3.6.2 Utvecklingen av immaterialrätt och upphovsrätt

Det finns även en annan magisteruppsats som kan vara relevant i sammanhanget som har undersökt utveckling av lagstiftning vad gäller immaterialrätt inom EU, *Mer*

¹⁰² Hamilton 2005.

¹⁰³ Alexandersson, Martin 2004. *Debatt om informationsfrihet i kris – en studie av upphovsrättsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*.

¹⁰⁴ Alexandersson 2004.

*kreativitet med fler patent? En textanalys av förslaget till nytt EU-direktiv Patenterbarhet för datorrelaterade uppfinningar och anslutande dokument*¹⁰⁵ av Lisa Lorentzon som färdigställdes 2005. Denna uppsats kan vara intressant vad gäller synen på upphovsrätt och immaterialrätt i olika instanser i EU, trots att den framförallt fokuserar på patent för datorprogram. Även Lorentzon tar bland annat upp James Boyle och Lawrence Lessig i sitt teorikapitel. Lorentzons undersökning visar att kommissionens stöd för striktare regler drivs fram av ekonomiska intressen, medan parlamentet till viss del motsatt sig detta på grund av risken för en hämmande inverkan på kreativitet och utveckling.¹⁰⁶

3.6.3 Förändrad upphovsrätt

*Informationstillgång, demokrati och förändrad upphovsrätt*¹⁰⁷ av Pernilla Nordin och Annika Stattin från 2004 undersöker hur politiska riktlinjer för upphovsrätt påverkar folkbiblioteken. Den har dessutom ett utförligt teoriavsnitt om informationspolitik och informationsförsörjning. Uppsatsens utgångspunkt är ett demokratiskt perspektiv som diskuterar bibliotekens uppgift att förse allmänheten med tillgång till information. För att undersöka detta har författarna valt att granska en departementskrivelse om upphovsrätten i informationssamhället från 2003. De har även granskat internationella avtal som Bernkonventionen, WIPO Copyright Treaty och TRIPs-avtalet. Undersökningen utförs med hjälp av innehållsanalys av dokument och uppföljande intervjuer. Uppsatsförfattarna menar att de skillnader som tidigare fanns mellan kontinentaleuropeisk och angloamerikansk upphovsrättslagstiftning nu har minskat på grund av internationella överenskommelser och fördrag. Genom uppsatsen får man uppfattningen att biblioteken står inför vissa förändringar i samband med införandet av digitala medier. Detta väcker nya frågor om hur biblioteken ska balansera tillgång till information och service av användarnas behov med avtalslicenser och hänsyn till upphovsrätsbestämmelser.¹⁰⁸

4. METOD

Uppsatsens syfte är att undersöka hur biblioteksvärlden har reagerat på Googles digitaliseringsprojekt. Det material som undersökningen kommer att baseras på är texter som samlas in från respektive organisationers webbsidor, därför kommer textanalys att tillämpas i bearbetning och analys. Då syftet med undersökningen är att analysera och jämföra de åsikter som uttrycks är det lämpligt att skapa en överblick och kategorisering av dessa.

¹⁰⁵ Lorentzon, Lisa 2005. *Mer kreativitet med fler patent? En textanalys av förslaget till nytt EU-direktiv Patenterbarhet för datorrelaterade uppfinningar och anslutande dokument.*

¹⁰⁶ Lorentzon 2005.

¹⁰⁷ Nordin, Pernilla & Stattin, Annika 2004. *Informationstillgång, demokrati och förändrad upphovsrätt.*

¹⁰⁸ Nordin & Stattin 2004.

4.1 INNEHÅLLSANALYS

Det finns flera olika former av textanalys och den som valts för den här undersökningen är innehållsanalysen. Enligt *Textens mening och makt* av Bergström och Boréus används innehållsanalysen som metod främst då man vill beräkna förekomster av något i texter. Den kan dock även tillämpas då man vill utföra en kvalitativ textanalys där man inte beräknar något i texten, utan istället gör en djupare analys utifrån de teman man finner i texterna.¹⁰⁹

Jag har valt att tillämpa en innehållsanalys med en kvalitativ ansats som tillåter en friare hållning till texterna som ska undersökas. Texterna kommer att studeras och kategoriseras utifrån de åsikter som framträder. Resultatet kommer att presenteras med utgångspunkt i de kategorier som materialet indelats i och analyseras utifrån dessa.

Det tillvägagångssätt jag har valt stöder sig på den presentation av innehållsanalysen som görs i *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod* av¹¹⁰ Johannessen och Tufte. Johannessen och Tufte redogör för en textanalys, som de benämner analys av meningsinnehåll, som fokuserar på innehållet i datamaterialet och som de menar liknar den kvantitativa textanalys som kallas innehållsanalys. Nedan följer de viktigaste faserna i denna metod som jag har arbetat utifrån.

I den första fasen av analysen är det viktigt att undersökaren får en överblick över sitt material. Man läser igenom texterna och försöker identifiera övergripande teman. Dessa kommer sedan att vara av stor betydelse för resten av analysen, det är dock viktigt att man förhåller sig öppen till materialet under undersökningens gång. Nästa fas går ut på att man systematiskt söker efter de partier i texten som har mening för undersökningens syfte.¹¹¹

Dessa partier kategoriseras sedan utifrån teman som antingen hämtas från teoretiskt håll eller hittas i materialet. I mitt fall har dessa teman hämtats från undersökningsmaterialet. Kategoriseringen lyfts sedan fram och tydliggörs med hjälp av termer som är centrala i undersökningen.

Textmaterialet sorteras därefter med hjälp av dessa teman för att man ska kunna urskilja mönster och göra jämförelser. Det sorterade materialet undersöks för identifiering av mönster som sedan utsätts för analys då man betraktar materialet i ett större sammanhang med tidigare forskning som hjälp. En viktig del av analysen är kategoriseringen som ska hjälpa till att hitta teman och samband.¹¹² I denna undersökningen har jag valt att sortera materialet utifrån de teman som hittats och även att presentera undersökningsmaterialet genom dessa.

¹⁰⁹ Bergström, Göran & Boréus, Kristina 2000. *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, s. 44-45.

¹¹⁰ Johannessen, Asbjorn & Tufte, Per Arne 2003. *Introduktion till Samhällsvetenskaplig metod*.

¹¹¹ Johannessen 2003, s. 109-115.

¹¹² Johannessen 2003, s. 109-115.

4.1.1 Tolkning och analys

Analysen av kvalitativa data har två olika syften, dels ett praktiskt syfte, då man bringar ordning och ser över sitt material, och dels ett teoretiskt syfte, som leder vidare till tolkning. Den senare aspekten är en viktig del av den kvalitativa analysen. Det är viktigt att den som utför tolkningen är medveten om sin ansats. Enligt Johannessen och Tufte innebär tolkning att se de olika delarna, dels utifrån helheten som framkommer i materialet, och dels i jämförelse med varandra. De menar vidare att tolkning innebär att sätta in materialet i ett sammanhang och att detta ska främja vår förståelse och därmed skapa någon form av mening angående det som studerats.¹¹³ När man gör en analys av meningsinnehållet i en text är kodningen och kategoriseringen en viktig del av tolkningen. Processen att tolka och koda är tätt sammankopplad, kodningen är dock framförallt viktig för att få fram innehållet i texterna. Man kan tala om beskrivande och teoretiska, tolkande koder. De förra ligger närmare det direkta meningsinnehållet, medan de senare har en reflekterade ansats som kan kopplas till mer övergripande tendenser i materialet. Det är viktigt att vara medveten om hur kodning och kategorisering kan styra läsningen av materialet.¹¹⁴

4.2. UNDERSÖKNING OCH URVAL AV MATERIAL

Materialet som ligger till grund för undersökningen har samlats in från webbsidorna som tillhör de svenska, norska och danska, och brittiska och amerikanska biblioteksöreningarna, och dessa länders nationalbibliotek. Undersökningen är gjord utifrån antagandet att innehållet på dessa webbsidor som relaterar till Googles projekt representerar ett urval av de åsikter som uttryckts i biblioteksvärlden i reaktion mot projektet i fråga. Undersökningen baseras alltså på antagandet att det som skrivs om projektet på dessa webbplatser kan sägas representera ett relevant urval av hur biblioteksvärlden ställer sig till Googles digitaliseringsprojekt.

Webbsidorna i fråga har undersökts framförallt genom sökfunktionerna på varje enskild sida. I vissa fall har jag även sökt manuellt under olika eventuellt lämpliga menyer på sidorna, till exempel bland specialgrupper, pressmeddelanden, officiella uttalanden, konferensskrifter, föreningstidskrifter och nyheter. Sökningen har utförts med olika söksträngar som försökt att täcka in alla varianter av omnämnande av projektet, till exempel google book search, google print, print google, google library project, google digitalisering/digitisation/digitization.

Resultatet av sökningen har sedan granskats och bedömts utifrån dess relevans för undersökningen, det vill säga ifall materialet i fråga kan bedömas som en relevant reaktion på Google Book Search. I de fall då träffarna har lett till information som finns i externa länkar har jag valt att inkludera även dessa eftersom jag gjort bedömningen att denna information därmed anses vara relevant av dem som sköter webbplatsen och det material som finns på den. För att avgränsa mängden material har jag bara valt att använda mig av texter som varit tillgängliga via webben. Tillgången till material kan därmed ha begränsats beroende på hur

¹¹³ Johannessen 2003, s. 72.

¹¹⁴ Johannessen 2003, s. 111-114.

organisationen/institutionen hanterar sin webbsida och vilket material man väljer att publicera där.

Informationen som fanns i en extern länk har i ett fall lett till att jag sökt ytterligare information utanför de utvalda webbsidorna. Eftersom denna information av mig ansågs vara av stor vikt för undersökningen har jag även valt att inkludera den i presentationen av resultatet.

4.2.1 Organisationer

Library of Congress anses vara USA:s nationalbibliotek och är landets äldsta kulturella institution och det största biblioteket i världen.¹¹⁵ Biblioteket har som mål att göra sina samlingar tillgängliga för kongressen och för allmänheten. Library of Congress verkar även för att upprätthålla och bevara samlingarna för framtiden.¹¹⁶

American Library Association, ALA, är enligt egna uppgifter den största och äldsta biblioteksforeningen i världen. Med över 64 000 medlemmar arbetar de för att främja kvalificerad tillgång till biblioteks- och informationstjänster.¹¹⁷ Medlemskap kan personer eller organisationer söka som har intresse för biblioteksrelaterade frågor. Organisationen är uppbyggd kring ett valt råd, en styrelse och olika kommittéer och undergrupper.¹¹⁸ Ordförande väljs genom omröstning och heter för tillfället Michael Gorman. Föreningens största tidskrift heter *American Libraries* och valda delar av publikationen publiceras via organisationens webbsida.

British Library är nationalbibliotek för Storbritannien och Nordirland, det vill säga United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, och samlar in allt som ges ut i Storbritannien och Irland.¹¹⁹

CILIP, The Chartered Institute of Library and Information Professionals, är Storbritanniens största organisation för verksamma inom bibliotek och informationsyrken.¹²⁰ Organisationen arbetar för att stödja utveckling inom biblioteks- och informationverksamheter och främja demokratisk tillgång till information.¹²¹ Organisationen styrs av ett råd och är uppbyggt kring olika kommittéer och styrelser.¹²² Endast valda delar av föreningens tidskrift *Update magazine* publiceras via webbsidan.

Kungliga Biblioteket, Nasjonalbiblioteket och Det Kongelige Bibliotek är Sveriges, Norges och Danmarks nationalbibliotek. De arbetar alla med att samla in och bevara allt det som ges ut i respektive land.¹²³

¹¹⁵ The Library of Congress 2006. *Frequently Asked Questions*.

¹¹⁶ Billington, James H. 2006. *Welcome Message from the Librarian of Congress*.

¹¹⁷ American Library Association 2006. *ALA/ Home*.

¹¹⁸ American Library Association 2006. *ALA/ Our Association*.

¹¹⁹ The British Library 2006. *About us – Did you know?*

¹²⁰ The Chartered Institute of Library and Information Professionals 2006. *About CILIP*.

¹²¹ The Chartered Institute of Library and Information Professionals 2004. *Charter, mission and goals*.

¹²² The Chartered Institute of Library and Information Professionals 2006. *How CILIP works*.

¹²³ Kungliga Biblioteket 2006. *Om KB*, Nasjonalbiblioteket 2006. *Fag*, Det Kongelige Bibliotek 2005. *Om pligtaflivering*.

Svensk Biblioteksforening är en ideell och politiskt obunden förening som arbetar för att främja en hög standard inom bibliotekens verksamhet. De arbetar aktivt för att utveckla och stödja det svenska biblioteksväsendet och bevakar bland annat lagstiftning som relaterar till bibliotek och deras verksamhet.¹²⁴ Svensk Biblioteksforening ger ut *Biblioteksbladet* som sedan 2005 publiceras via webbsidan i pdf-format.

Norsk Biblioteksforening är som den svenska föreningen en obunden organisation som arbetar för att främja utvecklingen av verksamhet som har med information, dokumentation och bibliotek att göra.¹²⁵ Organisationen är uppbyggd kring olika lokalavdelningar, specialgrupper och kommittéer. Föreningen leds av Hovedstyret som består av 14 medlemmar, varav nio är valda.¹²⁶ Sedan april 2006 heter ledaren Anne Hustad.¹²⁷ I undersökningen kommer dock tidigare ledaren Frode Bakken att figurera. Norsk Biblioteksforening ger ut *Bibliotekforum* som finns tillgänglig via webbsidan.

Danmarks Biblioteksforening utgörs av fjorton kommunföreningar och en huvudförening. En del av medlemsgruppen består av de olika kommunernas kulturpolitiker och den andra delen av verksamma inom bibliotek och kulturorganisationer. Organisationen styrs av en generalförsamling och har en ordförande som väljs bland kommunpolitikerna.¹²⁸ Danmarks Biblioteksforening ger ut Danmarks Biblioteker, tidskriften publiceras dock genom en egen webbsida.

4.3 PRESENTATION AV UNDERSÖKNINGSMATERIAL OCH TEMAN

Undersökningmaterialet utgörs framförallt av kommentarer i krönikeform eller intervjuform, av yttranden, pressmeddelanden, rapporter och konferensmaterial. Nyhetsrapportering har inkluderats om denna uttrycker någon form av reaktion mot projektet. Materialet har granskats och kategoriserats utifrån de övergripande teman som kan urskiljas i innehållet i materialet. Redovisningen av materialet som ligger till grund för undersökningen kommer att göras utifrån de teman som kan urskiljas i materialet, och som därmed är en del av resultatet av analysen. Resultatet av undersökningen kommer att inledas med en kort introduktion till dessa teman.

5. RESULTAT AV UNDERSÖKNING

5.1 TEMAN

¹²⁴ Svensk Biblioteksforening 2006. *Om föreningen*.

¹²⁵ Norsk Biblioteksforening 2006. <http://www.norskbiblioteksforening.no/>

¹²⁶ Norsk Biblioteksforening 2006. *Organisation*.

¹²⁷ Norsk Biblioteksforening 2006. *Organisation/ Hovedstyre/ NBFs hovedstyre 2006-2008*.

¹²⁸ Danmarks Biblioteksforening 2006. *Organisation*.

Följande teman har identifierats i undersökningsmaterialet och är en del av analysen av materialet.

Google Book Search

Kvalitet – Återvinningsystem

Det här temat inbegriper kommentarer till hur återvinningen kommer att fungera i Google Book Search. Kommentarererna behandlar fritextsökning, indexering och hur detta kan påverka användarnas informationssökning.

Kvalitet – Dokument

Här tas åsikter upp som rör innehållet i de digitaliserade samlingarna. Det rör sig bland annat om kommentarer om brister i urvalet, att det är gammalt material, dålig kvalitet och språklig snedfördelning.

Upphovsrätt

Kommentarer inkluderar problemen Google har med förlags- och författarorganisationer och om projektet kan anses vara lagligt.

Googles inblandning

Kommentarer som rör synen på Google och företagets inblandning i projektet.

Google Book Search och dess inverkan på bibliotekens verksamhet

Teknologi, informationstjänster

Dessa kommentarer rör hur Googles projekt kan komma att påverka bibliotekens verksamhet.

Tro på bibliotekens kompetens och betydelse

Reaktioner som visat på en tro på att biblioteken har en viktig plats i framtidens informationssamhälle och att biblioteken kan erbjuda service och kunskap som företag som Google inte klarar av.

Startandet av europeiska och nationella motsvarigheter

EU-samarbete, Sverige och Danmark

Norge

Här presenteras det material som diskuterar de europeiska och de norska digitaliseringsprojekt som startats.

5.2 GOOGLE BOOK SEARCH

5.2.1 Kvalitet – Återvinningsystem

I artikeln Google Print vs Onsite Collections i tidskriften American Libraries diskuterar Thomas Mann, referensbibliotekarie vid Library of Congress, hur Googles projekt att digitalisera boksamlingar kommer att påverka biblioteken och dess användare. Om allt fler samlingar digitaliseras och görs åtkomliga via Internet anser vissa att det inte längre kommer att behövas fysiska böcker på plats i biblioteken. De senare skulle istället kunna skickas iväg till avlägsna lagerlokaler. Thomas Mann

undrar dock vad en sådan utveckling skulle kunna innebära för forskning och vetenskap. Orsaken till detta är att Mann menar att det finns ett särskilt värde i att kunna överblicka fysiska boksamlingar i motsats till att bara kunna göra fritextsökningar i enorma textdatabaser. Mann ger ett exempel där en forskarstudent hittar information tack vare just direkt letande i hyllor i Library of Congress' samlingar. Mann menar att orsaken till detta är att en forskare inte alltid kan förutsäga vad det är denne letar efter. "Classified shelving enables researchers to recognize sources whose keywords they could never specify in advance."¹²⁹ Om en forskare kan se litteraturen om ett visst ämne samlad i hylluppsättningen kan denne möjligen hitta material genom igenkänning snarare än genom i förväg specificerad sökning. För att en forskare ska hitta relevant material i en fritextindexerad databas krävs det att denne vet vilka ord han/hon ska söka efter.

Mann påpekar även vad bristen på urskillning och sortering en sökning i Google och Google Print kan leda till. Han kallar sökresultatet i Google för "mountains of inadequately sorted chaff"¹³⁰. Mann menar vidare att det skulle vara omöjligt att återvinna en text av det slag som han nämner i sitt exempel med hjälp av Googles system att ranka relevans grundat på länkstrukturer. Den sortering och kategorisering som sker i biblioteket splittras i databasen som därmed inte kan erbjuda någon form av överskådligt sammanhang. Ett annat problem som påpekas är att återvinningssystemet inte skulle kunna urskilja sökordens rätta kontext från dess felaktiga kontext. Resultatet av detta skulle kunna vara att stora mängder material återvinns utan att användaren kan urskilja det denne söker efter, dels på grund av mängden material som återvinns och dels på grund av bristen på överskådlighet.

Mann menar att möjligheten till fullständiga sökningar kan gå förlorad om system som Google Print tar över.

The admirable goal of freeing book texts from confinement within library walls would entail the unintended consequence of destroying systematic subject access to them. It is not a good trade-off if all the books are freely available but researchers can no longer find the majority of relevant ones or see the forest for the trees.¹³¹

Manns främsta oro är att biblioteken är på väg att alltmer likna Internets sökmotorer och därmed välja snabb tillgång framför kvalitetssäkrad informationssökning. Mann varnar för att biblioteken är på väg att släppa ifrån sig sin, som han kallar det, födslorätt att organisera samlingar och erbjuda kvalificerad informationssökning mot att endast erbjuda "a mess of pottage"¹³².

ALAs ordförande Michael Gorman anser inte att det finns en chans att Google kan lyckas med sina föresatser eftersom de baserar dessa på massdigitalisering och fritextsökning. Gorman menar att alla som har studerat indexering är medvetna om värdet av kontrollerade vokabulärer i återvinningssystem. Ett system som saknar kontrollerad vokabulär kommer enligt Gorman bara att leda till att användaren får stora mängder av osorterade och mer eller mindre irrelevanta träffar. Han menar

¹²⁹ Mann, Thomas 2005. Google Print vs. Onsite Collections.

¹³⁰ Mann 2005.

¹³¹ Mann 2005.

¹³² Mann 2005.

vidare att Google och dess likar är bra på att återvinna små mängder information snabbt men att de inte klarar av att hantera kvalificerad kunskap och forskning.¹³³

5.2.2 Kvalitet – Innehåll/Dokument

Michael Gorman verkar även vara övertygad om att upphovsrätten kommer att begränsa det digitaliserade materialet till äldre material som inte längre är skyddat, vilket i sin tur skulle begränsa värdet av innehållet i Googles databas.¹³⁴

I *New York Times* artikel *France Detects a Cultural Threat in Google* av Alan Riding, från april 2005 rapporteras det om hur den franske riksbibliotekarien Jean-Noël Jeanneney har reagerat mot Googles projekt. Enligt Jeanneney skulle Googles planer kunna stärka den amerikanska makten i en global kultur. Han säger sig inte vara anti-amerikan, men är orolig för att den framtida uppfattningen av världen kommer att speglas utifrån ett amerikanskt synsätt. ”When it comes to presenting digitized books on the Web, we want to make our choice with our own criteria.”¹³⁵ I en artikel i januari 2005 i *Le Monde* varnade Jeanneney för att framtidens generationers bild av världen kommer att domineras av Amerika. Jeanneneyns förslag till att motverka detta var att Europa skulle starta ett eget digitaliseringsprogram. I detta skulle Europa omvandla sina egna böcker till digitala filer och kontrollera rankningar av träfflistorna.¹³⁶

Jeanneneyns främsta oro vad gäller Googles projekt är att deras digitala bibliotek kommer att innebära att tolkningen av fransk kultur, historia och politik lämnas i amerikanska händer. Googles respons på Jeanneneyns farhågor är att det inte finns något att oroa sig för. Google säger sig inte ha något intresse av att påtvinga en kultur en annan. Rankningar av sökresultat kommer att baseras på efterfrågan och inte på ekonomi, kultur eller politik, dessutom säger sig företaget stödja alla satsningar på att göra information tillgänglig på webben. De säger sig vara villiga att erbjuda support genom teknisk hjälp eller genom direkt samarbete.¹³⁷

Den danske riksbibliotekarien Erland Kolding Nielsen anser att Danmark inte kan låta bli att stötta ett förslag som Jeanneneyns. Den främsta orsaken till att det behövs en europeisk motsvarighet är att det annars skulle bli en anglosaxisk dominans i den stora digitaliserade samlingen, vilket alltså skulle innebära att majoriteten av de digitaliserade verken är på det engelska språket.¹³⁸

Den eventuella anglosaxiska dominansen är dock inte Nielsens enda argument för att kräva en europeisk motsvarighet. Nielsen menar att innehållet i samlingen kan bli problematiskt eftersom Google digitaliserar allt utan att göra några urval. I ett danskt digitaliseringsprojekt har man arbetat med att digitalisera skönlitteratur utifrån kvalitetsbedömningar. På grund av finansieringsproblem har man dock inte kunnat

¹³³ Hyams, Elspeth 2005. Updating the eternal.

¹³⁴ Hyams 2005.

¹³⁵ Riding, Alan 2005. France Detects Cultural Threat in Google.

¹³⁶ Riding 2005.

¹³⁷ Riding 2005.

¹³⁸ Caruana, Stephanie 2005. Nationalbibliotek i krig mod Google.

digitalisera allt man vill. ”Jeg har talt for flere midler til et nationalt digitaliseringsprojekt i årevis, pointerer Erland Kolding Nielsen”¹³⁹, i artikeln.¹⁴⁰

I Bibliotekforum resonerar Even Flood kring Google som sökmotor och företagets nya tjänster Google Scholar och Google Book Search. Flood menar att Googles och andra företags utveckling av digitaliseringsprojekt medför utmaningar till biblioteken. Googles två nya projekt har inneburit att en allt större mängd information faktiskt finns tillgänglig via Internet. Tidigare kunde kritiker av Google hävda att sökmotorn inte täckte in stora delar av det vetenskapligt kvalitetssäkrade material som fanns i den så kallade dolda webben. Med Google Scholar och Book Search har dock Google nu skaffat sig tillgång till detta tidigare oåtkomliga material. Flood menar dock att Googles tjänster trots allt har brister, han anser att Google saknar källkritik vad gäller värdering av kvalitet. Han fortsätter även med att påpeka att massdigitalisering inte automatiskt innebär en kvalitetssäkring eftersom en publicerad bok inte garanterar kvalificerat innehåll. Google saknar alltså möjligheten att hjälpa användarna med källkritik och utvärdering av kvaliteten på materialet. Utöver detta menar Flood att stora delar av webben fortfarande är dold i databaser och betaltjänster och att Google därmed fortfarande inte täcker in allt.¹⁴¹

5.2.3 Upphovsrätt

Joseph Janes är kolumnist på American Libraries och Assistant Professor vid Information School, University of Washington. Janes deltog i en radiointervju med Pat Schroeder, ordförande i AAP, och en juridisk representant för Google och diskuterar i krönikan samtalet och de slutsatser han drar av det. Schroeder och AAP har som nämnts tidigare i uppsatsen reagerat kraftigt mot Googles projekt och stämt företaget för brott mot upphovsrätten. Google å sin sida hävdar att de handlar utifrån så kallat fair use. Janes anser att båda parter har rätt och att båda har fel.¹⁴²

Janes diskuterar vidare om Google som företag verkligen har rätt att hävda fair use som han menar normalt förknippas med icke-kommersiellt bruk av skyddat material. Även om Googles projekt är av värde för offentligheten ifrågasätter han, liksom Schroeder, om inte alla kommer att kunna börja kopiera skyddat material om Google får tillåtelse att fortsätta med sina projekt. I detta sammanhang påpekar han även hur Googles filosofi ”don’t be evil” egentligen går ihop med det faktum att de helt tycks ignorera omvärldens reaktioner och ifrågasättanden. Ifrågasättanden som han poängterar kommer från just de som bidrar med det som gör projektet möjligt, författarna och förlagen. Janes gör ett försök att förstå vad som ligger bakom Googles handlande. Eftersom företaget inte funnits tillräckligt länge i dominerande ställning på marknaden avskriver han arrogansen och undrar om det inte istället är en fråga om naivitet. En naivitet som alltså skulle ha hindrat dem från att inse vad de gav sig in i. Janes avskriver dock även naiviteten och tror istället att det är en form av oskuldsfullhet: ”...it feels as though the firm honestly believes this program

¹³⁹ Caruana 2005.

¹⁴⁰ Caruana 2005.

¹⁴¹ Flood, Even 2006. Google og bibliotekene.

¹⁴² Janes, Joseph 2006. Google Book Search: Evil or Misunderstood?

would be a net boon to humanity – and doesn't understand why everyone else doesn't understand that and wants to play along”¹⁴³.

Janes tror själv att det är möjligt att Google Book Search kommer att lyckas. Men han verkar inte lika säker på att det borde göra det. Han tror samtidigt inte att det finns något troligt system för upphovsrätt som kommer att kunna stödja ett projekt av Googles typ.¹⁴⁴

ALA:s Office for Information Technology Policy, OITP, publicerar på hemsidan en redogörelse angående Google Book Search och dess juridiska kontroverser. Redogörelsen är författad av Jonathan Band som står bakom den juridiska analys av Googles försvarsargument som jag tidigare redovisat. Band verkar som juridisk rådgivare i upphovsrättsfrågor för ALA. Redogörelsen är en något nyare version av den analys som Google länkar till på sin webbsida och tar därför även upp stämningar och rättsinnehavarnas respons på Googles fair use-argument.¹⁴⁵ Detta kan kanske inte anses vara en direkt kommentar till Google Book Search men det är trots allt ganska intressant att både Google och ALA hänvisar till Bands juridiska analys av situationen. Samtidigt rapporterar ALAs Intellectual Freedom Committee under ALAs Midwinter Meeting att man diskuterar Google Book Search och dess effekt på bibliotek och bibliotekarier och att man bevakar projektets utveckling.¹⁴⁶

Frode Bakken, tidigare ledare för Norsk Bibliotekforening, menar att Googles möjliga brott mot upphovsrättslagen är helt oacceptabelt. Enligt Bakken försöker de själva (troligen menar han Norsk Bibliotekforening) arbeta för att tillgängliggörandet av digitalt material görs på lagligt sätt. Det som enligt Bakken är positivt med Googles projekt är om företaget på ett lagligt sätt bidrar till att tillgängliggöra material som människor har behov av. Han menar dock att det redan finns stora mängder elektroniskt material tillgängligt genom Internet och att Googles planer därför inte innebär någon ny utmaning för biblioteken. Bakken poängterar att olagliga handlingar är oacceptabla.¹⁴⁷

5.2.4 Googles inblandning

ALA:s Michael Gorman har inte heller någon positiv uppfattning om Google. ”The amazing thing about [it] is the fact that serious, educated people have swallowed the hype of its creators and promoters. This emperor has no clothes.”¹⁴⁸

Bibliotekskonsulten Harnesk påpekar att det finns kritik mot att bibliotek samarbetar med ett kommersiellt företag som Google. Han nämner även att vissa kritiker har kommit att uppfatta Googles dominerande ställning som monopol.¹⁴⁹

¹⁴³ Janes 2006.

¹⁴⁴ Janes 2006.

¹⁴⁵ Band, Jonathan 2006. *The Google Library Project : The Copyright Debate. OITP Technology Policy Brief.*

¹⁴⁶ ALA Intellectual Freedom Committee, 2006. *Report to Council*, 2006 Midwinter Meeting, CD#19.

¹⁴⁷ Ericson, Anders 2006. NBF-lederen om Google: - Ikke noe filantropisk.

¹⁴⁸ Hyams 2005.

¹⁴⁹ Harnesk, Jakob 2005. Google – en utmaning för biblioteken?

Förre ledaren för Norsk Bibliotekforening, Frode Bakken, har uttalat sig om Googles projekt i en intervju publicerad på föreningens webbsida. Enligt Bakken kommer inte Googles projekt att innebära någon större utmaning för biblioteken. ”Google er en vanlig kommersiell aktør i informasjonsmarkedet, og det ligger ikke noe filantropisk bak dette (...).”¹⁵⁰

Bakken menar även att Google som företag har ett tvivelaktigt rykte. Han hänvisar här till Googles samarbete med de kinesiska myndigheterna i censureringen av den kinesiska versionen av sökmotorn Google. Bakkens slutsats av detta är att Google, som han tidigare sagt, inte drivs av någon filantropisk agenda, utan är ett företag som drivs av samma kända och accepterade drivkrafter som andra.¹⁵¹

5.3 GOOGLE BOOK SEARCH OCH DESS INVERKAN PÅ BIBLIOTEKENS VERKSAMHET

5.3.1 Teknologi, informationstjänster

Andrew K. Pace, kolumnist i *American Libraries* och Head of Systems, North Carolina State University Libraries, Raleigh, börjar sin krönika med att säga sig vara optimistisk till framtidens digitala bibliotek. Han klargör dock direkt att det framförallt är expertisen och erfarenheten bland bibliotekarier som imponerar snarare än de digitaliseringsprojekt som lanserats av Internet-baserade företag under de senaste åren. Orsaken till detta menar Pace är att dessa företag har en alldeles för stor tilltro till sin teknologi och sin möjlighet att sälja. I motsats till dessa företag har biblioteken en vilja att serva användare och en insikt i värdet av innehåll. Pace utvecklar sitt resonemang med att hänvisa tillbaka i tiden och menar att bibliotekens tidiga försök att skapa digitala bibliotek är mycket lika Googles och Amazons nuvarande, i båda fallen digitaliserar man först och reder ut eventuella problem i efterhand. ”Libraries weren’t going to let nascent technology or fledgling standards get in the way of mass digitization efforts.”¹⁵² Samtidigt som Pace påpekar att en del projekt har blivit lyckade, till exempel Project Gutenberg, menar han även att en hel del projekt är mer misslyckade om man ser till deras innehåll.¹⁵³

Andra digitala bibliotek fokuserade enligt Pace på användarinriktade tjänster med tidens främsta teknologi som i flera fall innebar att biblioteken inte alltid hade full koll på alla system och tjänster som de erbjöd sina användare. Med tiden har dock teknologin och utarbetade standarder kommit i kapp innehållet och tjänsterna. När biblioteken hade nått så här långt gör Google, Amazon och Microsoft sitt intåg i digitaliseringsssammanhang. Pace menar att Google på kort tid har lyckats få folk att tro på e-boken medan biblioteken, med mindre framgång, sysslat med detta i tio år. ”If Google says it can do something, then it must be both possible and right, or so the thinking seems to go.”¹⁵⁴ Med andra ord har Google som företag och varumärke

¹⁵⁰ Ericson 2006.

¹⁵¹ Ericson 2006.

¹⁵² Pace, Andrew K. 2006. *Is This the Renaissance or the Dark Ages?*

¹⁵³ Pace 2006. *Is This the Renaissance or the Dark Ages?*

¹⁵⁴ Pace 2006. *Is This the Renaissance or the Dark Ages?*

så mycket makt och trovärdighet idag att de kan få folk att tro på vad de än ger sig in i.

Pace redogör även för Open Content Alliance som bildades efter Googles projekt och undrar om inte detta projekt är ett försök att dels utmana Google, och dels ett sätt att poängtera de hemliga och uteslutande avtal som varit en del av Google Book Search och Google Scholar. Pace ger exempel på att ett antal existerande projekt och företag som sysslar med digitalisering och spridning av elektroniskt material verkar fortsätta som tidigare eller rent av trappa upp sin verksamhet. Detta skulle därmed kunna antyda att intresset för digitalisering ökat tack vare Googles initiativ och att alla aktörer kan tjäna på detta.¹⁵⁵

I en senare krönika gör Pace en kort utveckling av resonemanget kring vad Googles initiativ har lett till. Pace menar att han ser tecken på att de som sysslar med tryckt material har blivit mycket mer positivt inställda till e-böcker och digitaliserade kopior av tryckta verk. Ett tecken är att företag som enligt honom tidigare varit mycket skeptiska plötsligt väljer att digitalisera sina verk. Ett exempel är Harper Collins som planerar att digitalisera hela sin katalog.¹⁵⁶

Jakob Harnesk diskuterar i en artikel i Biblioteksbladet Googles inverkan på bibliotekens verksamhet, dels deras roll som sökmotor och dels deras nya tjänster Google Scholar och Google Book Search. Harnesk menar att e-boken kan komma att få större betydelse om Googles digitaliseringsprojekt förverkligas.¹⁵⁷

Library of Congress' Associate Librarian for Library Services, Deanna B. Marcum, höll i januari 2005 ett tal betitlat *The Future of Cataloging* till Ebsco Leadership Seminar.

Marcum inleder talet med att säga att Library of Congress spenderar fyrtiofyra miljoner om året på katalogisering. Hon undrar dock om en så omfattande satsning på katalogisering är nödvändig i dagens situation med tillgång till Internet, digital information och fritextsökning. Marcum fortsätter med att säga att det behövs en diskussion om vad de nya teknologierna innebär för framtidens katalogisering. Hon nämner sedan ett antal undersökningar som visat att dagens studenter ofta föredrar Google framför bibliotekskataloger som informationskällor. Många bibliotek omvandlar nu sina samlingar till elektroniska resurser och detta väcker enligt Marcum frågan om detaljerad katalogisering verkligen behövs för det nya digitaliserade materialet. Hon undrar om inte Google kan fungera som katalogen. Marcum undrar samtidigt vad Googles digitaliseringsprojekt kommer att leda till och påpekar att Google är ett företag som drivs av att tjäna pengar. Därmed är det inte omöjligt att träfflistorna i Google Book Search kantas med annonser.¹⁵⁸

Massdigitalisering innebär indexering på ordnivå och enligt Marcum betyder detta att behovet av den traditionella katalogiseringen kan ifrågasättas. Hon citerar Google som säger att de ska skapa en "digital card catalog"¹⁵⁹ och att användarna kommer

¹⁵⁵ Pace 2006. *Is This the Renaissance or the Dark Ages?*

¹⁵⁶ Pace, Andrew K. 2006. *The Analogness of Mayberry Memories*.

¹⁵⁷ Harnesk 2005.

¹⁵⁸ Marcum, Deanna B. 2005. *The Future of Cataloging*.

¹⁵⁹ Marcum 2005.

att erbjudas korta utdrag och bibliografisk information. Det senare, påpekar Marcum, låter som en katalogförteckning samtidigt som Googles digitalisering och organisering av material kan komma att innebära mer än att bara erbjuda bibliografisk kontroll.

Marcum poängterar att indexering och katalogisering gett biblioteken möjligheten att kontrollera och organisera sina samlingar så att dess användare kan hitta informationen de letar efter. Detta var nödvändiga redskap då man saknade fulltextdatabaser. Med allt större tillgång till fritextsökning undrar Marcum om traditionell katalogisering kommer att behövas på samma sätt som tidigare. Redan nu använder man sig av tidigare utarbetade metadata och deskriptionshjälpmedel i katalogiseringsverksamheten. En möjlig utveckling är att den deskriptiva katalogiseringen automatiseras med teknologiska hjälpmedel och att man därmed kan lägga mer tid på ämnesanalys och utvärdering.¹⁶⁰

I maj 2005 skrivs förordet till KB:s rapport om Digsamprojektet, ett projekt som ska hantera hur digitalisering ska samordnas inom KB. Rapporten har bland annat utformat mål, förslagit riktlinjer och utvecklat verktyg för hur KB kan hantera ett digitaliseringsprogram. Rapporten inleds med följande ord: ”I en tid när EU och Google tävlar om vem som kan lägga flest miljarder för att digitalisera mest på kortast tid är behovet av mål, principer, organisation och standarder kring digitalisering mycket viktiga frågor”¹⁶¹.

Förordet avslutas med att författarna påtalar hur viktigt det är ha en nationell och lokal samordning vid digitaliseringen av landets samlingar. Man nämner dock inget om internationellt samarbete.¹⁶²

Dennis Dillon, Associate Director for Research Services, University of Texas Libraries rapporterar under ALA Midwinter meeting i januari 2006, att en del av bibliotekets referensbibliotekarier redan råder användare att använda sig av Google Book Search i samband med eller istället för användning av bibliotekets katalog. Orsaken till detta är att det ska vara lätt att använda och att innehållet är i fulltextformat. Samtidigt undrar biblioteket hur man ska positionera sig i relation till andra företag som erbjuder informationssökningstjänster och tillgång till informationskällor, som till exempel Google och Yahoo.¹⁶³

I kolumnen Utsikt i *Bibliotekforum* resonerar Thomas Brevik kring framtidens biblioteksverksamhet som ibland benämns Bibliotek 2.0. Brevik återger egenskaper som skulle kunna känneteckna en bibliotekarie 2.0 som en amerikansk bibliotekbloggare har listat. En bibliotekarie 2.0 är en bibliotekarie som hänger med i nya teknologiska utvecklingar och försöker implementera det som är relevant i bibliotekets verksamhet. Brevik tror visserligen inte att det är möjligt att en person kan leva upp till alla de kriterier som nämns men menar att de kan säga något om vilka utmaningar som finns för bibliotekarier och för bibliotekens verksamheter.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Marcum 2005.

¹⁶¹ Kungliga Biblioteket 2005. Rapport nr 28, *DIGSAM – Digitalisering och dess samordning inom Kungl. Biblioteket*.

¹⁶² Kungliga Biblioteket 2005. Rapport nr 28

¹⁶³ University of Texas Libraries 2006. Konferensredovisning, ALA Midwinter meeting, Dennis Dillon.

¹⁶⁴ Brevik, Thomas 2006. Utsikt, *Bibliotekforum*, nr 3.

Bland kriterierna nämns förmågan att se potentialen i Web 2.0, nya informationsformer, e-resurser, nya kommunikationsformer och behovet av nätverksbyggande. Här nämns också vikten av att se potentialen i en källa som Google Book Search, Open Content Alliance och OpenWorldCat. Brevik menar att om dagens bibliotekarier arbetar med att utveckla sig själva så kan framtidens bibliotekarier ha möjligheten att ta över med rätt utbildning och rätt kunskaper.¹⁶⁵

I ett nyhetsbrev från KB rapporteras det om ett internt seminarium där man diskuterat om Googles och Amazons utveckling av tjänster påverkar bibliotekskatalogerna. Notisen ställer frågor om hur bibliotekskatalogerna ska hantera detta: genom utveckling och/eller genom samarbete. Notisen nämner samtidigt att det finns diskussioner med Google angående utveckling av LIBRIS-katalogen.¹⁶⁶

Svensk Biblioteksförnings kommitté för katalogisering och specialgruppen för katalogfrågor organiserade den 28 oktober 2005 en konferens under namnet Bibliotekskatalogen lever farligt! I presentationen av konferensen ställs frågan om biblioteken hänger med i utvecklingen av teknologin. Vad ska biblioteken utveckla och lägga resurser på? Man ställer också frågan om hur biblioteken ska hantera Googles nya tjänster Google Scholar och Google Print. Ska biblioteken samarbeta eller tävla? Föreläser gör representanter från KB, OCLC (Online Computer Library Center), Bibliotekstjänst och AdLibris.¹⁶⁷

I presentationen av KB:s representanter på ovan nämnda konferens nämns Googles intåg på bibliotekets verksamhet. Man påpekar att Google tar över allt mer och att katalogisering flyttas över på bokproducenterna. Samtidigt poängterar man att insamling och bevaring är en central verksamhet för ett nationalbibliotek och att detta aldrig kan vara en uppgift för Google. Vad gäller utveckling av bibliotekskataloger säger man att det behövs bättre samordning av katalogerna då användare av Google har vant sig vid att bara använda en informationskälla.¹⁶⁸

En annan form av kritik som framförs av Even Flood är att Googles influenser kan leda till en förenkling av sökgränssnitten. Vanan vid Google leder till att användare upplever andra former av gränssnitt som onödigt komplicerade. Flood menar att komplicerade sökgränssnitt skapades för att användarna ville ha relevanta och precisa sökresultat från en strukturerad samling material. Vad gäller sökningar på webben menar Flood att avancerade sökmöjligheter är onödiga eftersom informationsmängden är så omfattande och oorganiserad.¹⁶⁹ Enligt Flood kan Google hjälpa många människor att söka efter information men han anser samtidigt att en seriös informationssökare kommer att behöva mer avancerade söktjänster. Det är dessa former av tjänster och kunskaper som Flood anser att biblioteken kan erbjuda informationssökare.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Brevik 2006. Utsikt, *Bibliotekforum*, nr 3.

¹⁶⁶ Rydman, Cecilia 2006. Är LibrAmazoog framtiden?

¹⁶⁷ Svensk Biblioteksförning 2005. Konferensarkiv /2005.

¹⁶⁸ Degerstedt, Stina och Malmsten, Martin 2005. *Metadata i all hantering av digitala resurser*.

¹⁶⁹ Flood 2006.

¹⁷⁰ Flood 2006.

I norska biblioteksförningens intervju med Frode Bakken diskuteras även om man i bibliotekssektorn är intresserad av att använda sig av ny teknik för att erbjuda nya tjänster. Bakken menar att bibliotekssektorn är positiv - så länge man håller sig inom upphovsrättslagen. Bakken menar att det finns några olika alternativ för hur man kan ta sig an digitalisering av det här slaget. Man kan till exempel välja att lägga ut material som inte längre skyddas av upphovsrätt, detta gäller då upphovsmannen till materialet varit död i sjuttio år. Enligt Bakken borde detta "vaere en naturlig oppgave for nasjonalbiblioteket".¹⁷¹ En annan väg att gå kunde vara ett samarbete med rättighetsinnehavarna, eller genom att rättighetsinnehavarna själva lägger ut materialet. Ytterligare en variant är att staten betalar för att lägga ut och sprida materialet så att allmänheten kan få tillgång till det, exempelvis genom biblioteket. Bakken säger att dessa varianter skulle kunna genomföras av offentliga och privata aktörer. Han ser dock problem med att ett projekt av det här slaget genomförs av en direkt kommersiell aktör.¹⁷²

Bakken menar att EU:s initiativ är intressant och att det kan säkerställa en långtgående och kvalitetssäkrad samordning. Avslutningsvis nämner Bakken även Yahoos digitaliseringsplaner som han benämner som "den gode versjonen av Google Print"¹⁷³, eftersom Yahoo enligt rapporter endast tänker digitalisera oskyddat material.

I artikeln *Updating the Eternal* i CILIP:s *Update magazine* intervjuas ALAs nuvarande ordförande Michael Gorman. Gorman har gjort sig känd för att göra, i somligas ögon, kontroversiella uttalanden angående framtiden för bibliotekarieyrket och moderniseringen av bibliotek. Bland dessa uttalanden ska han bland annat ha sagt att ett bibliotek som bara är fyllt av datorer och saknar katalogisatörer och referenstjänster inte är ett bibliotek utan ett hån. Han har gjort sig känd genom sitt starka försvar av det traditionella biblioteket och dess verksamhet och det är enligt artikeln på grund av detta som han nått ordförandepositionen inom ALA.¹⁷⁴

Gorman säger sig vara positiv till teknologi som kan vara av godo men är samtidigt väldigt kritisk till så kallade teknofiler, enligt Gorman sådana som har alltför stor tilltro till teknologins möjligheter. En av orsakerna till denna uppfattning tycks vara att Gorman anser att en vanlig missuppfattning bland teknofiler är att läsning är mindre viktigt när man har tillgång till teknologi. Den minskade betydelsen av läsning och skolelevers minskade färdigheter i läsning och skrivning är en av de frågor Gorman anser vara viktiga för samhällets utveckling.¹⁷⁵

Gorman anser att teknofilerna till stor del överdriver den påverkan teknologin har i samhället. Han menar att det inte pågår någon revolution bland bibliotekarier utan att det finns en stark kontinuitet mellan dåtidens och nutidens bibliotekariers verksamhet. "The tasks of librarians don't change, but the means and processes to accomplish tasks can, should and will change."¹⁷⁶ Han liknar samtidigt dagens

¹⁷¹ Ericson 2006.

¹⁷² Ericson 2006.

¹⁷³ Ericson 2006.

¹⁷⁴ Hyams 2005.

¹⁷⁵ Hyams 2005.

¹⁷⁶ Hyams 2005.

bibliotek mer vid 1800-talets variant än vid ett datorcenter. Gorman tror inte att några stora mängder av tryckt material någonsin kommer att digitaliseras. Elektroniska resurser kan ha viss betydelse i biblioteken men bara som ett sätt att belysa de fysiska samlingarna.¹⁷⁷

5.3.2 Tro på bibliotekens kompetens och betydelse

I april 2006 publicerades ALAs årsrapport, *The State of America's Libraries*, executive summary, som behandlar situationen för amerikanska bibliotek och bibliotekarier.

Enligt rapporten har projekt som Google Book Search och Open Content Alliance satt sin prägel på året men man påpekar samtidigt att digitaliseringsprojekt inte är något nytt för biblioteksvärlden. Rapporten avslutar med att fråga hur Google Book Search kommer att påverka biblioteken. Ett svar erbjuds genom ett citat från Irving E. Rockwood, utgivaren och redaktören för *Association of College and Research Libraries' Choice magazine*: "Far from being obsolete in a Google world (...) libraries will continue to play a vital social role as community centers, information providers and information advisers."¹⁷⁸

Joseph Janes menar att det verkar troligt att om de verk som Google digitaliserar finns tillgängliga och sökbara så kommer det troligen att öka deras synlighet och efterfrågan på dem. Eftersom många av verken ifråga är sällsynta skulle detta kunna leda till ökad fjärrlånsverksamhet och i andra fall ökade inköp. På grund av detta skulle projektet kunna leda till en positiv utveckling för biblioteken. Samtidigt påpekar han att det i vissa fall kan vara så att användaren är nöjd med det lilla textstycke som visas upp i Google och därmed inte har något behov för det faktiska verket.¹⁷⁹

Andrew Pace själv säger sig vara nöjd med Googles initiativ om det ger uppmärksamhet åt frågor kring digitalisering och ökar kraven på teknologin. Samtidigt säger han att när det gäller digitalisering och organisering av elektroniskt material så kommer han själv att vända sig till biblioteken och de som tillhandahåller materialen. Vissa tycks vilja se de nya digitaliseringsprojekten som inledningen till en ny medeltid, där tidigare projekt fallit i glömska, ingen bryr sig om att märka upp innehållet med metadata och ingen tänker på långsiktig bevaring. Pace själv vill dock hellre se utvecklingen av framtidens bibliotek som en digital renässans som bibliotekarierna är en självklar del av.¹⁸⁰

Harnesk avslutar sin artikel i *Biblioteksbladet* med att poängtera att det finns stora mängder information som sökmotorerna inte hittar och att biblioteken kan hjälpa användarna att inse detta och att hitta andra informationskällor.¹⁸¹

¹⁷⁷ Hyams 2005.

¹⁷⁸ American Library Association 2006. *The State of America's Libraries- Executive summary*.

¹⁷⁹ Janes 2006.

¹⁸⁰ Pace 2006. *Is This the Renaissance or the Dark Ages?*

¹⁸¹ Harnesk 2005.

Thomas Brevik, tidigare ledare för SIKT (spesialgruppen for IKT), diskuterar i en krönika fenomen som kan hota bibliotekens fortsatta existens. Han menar att Google Print och liknande projekt är en ”spännande utfordring”.¹⁸² Brevik börjar med att ställa frågan om vad som är kärnan i bibliotekens verksamhet och om den kommer att bli hotad av ett kommersiellt digitaliseringsprojekt. Enligt Brevik finns det ett bibliotek som borde känna sig hotat och det är Norges nationalbibliotek som Brevik anser borde ha startat projekt av det här slaget för längesedan. Nu har nationalbiblioteket börjat samarbeta med förlag för att starta ett eget digitaliseringsprogram. Brevik menar dock att problemet ligger i att ”Google scanner mens forlagene prater”.¹⁸³

Det är enligt Brevik en otrolig, men idag reell, tanke att nationalbiblioteket skulle kunna bli utkonkurrerat av en kommersiell, amerikansk aktör som Google. Han menar att risken ligger i att politiker börjar ifrågasätta vad nationalbiblioteket använder sina medel till. Han fortsätter med att påpeka att det för ett vanligt bibliotek skulle var värdefullt att ha all litteratur tillgänglig elektroniskt. Brevik tror att inte att de vanliga folk- och fackbiblioteken har något att oroa sig för om de bara kan tillgodose efterfrågan och har den expertis som krävs för att de elektroniska resurserna kan tillgängliggöras och vara av värde för användarna. Avslutningsvis tror inte Brevik att biblioteken kommer att få några problem med att tackla framtida utmaningar eftersom alla typer av bibliotek kommer att kunna hantera ny utveckling utifrån dess egna förutsättningar.¹⁸⁴

I Norsk Bibliotekforenings Bibliotekforum, nr 2, 2006 rapporterar Ingrid S. Stephenson om Espen Andersens, försteamanuensius vid Handelshoyskolen BI, tal vid invigningen av ett nytt bibliotek. Efter ett inledande resonemang om Wikipedia, bloggar och podcasting, nämns Google Print och det faktum att de kommer att göra böcker sökbara och vad det kommer att innebära för biblioteket. Andersen undrar vad som kommer att ske med biblioteket när all information blir lätta att hitta. Han fortsätter med att säga att framtidens fack- och läroböcker troligen kommer att skrivas och distribueras digitalt och att universitetets kurser kommer att gå över nätet. Andersen är dock optimistisk inför framtiden: ”(...) biblioteket vil overleve. Fremtidens bibliotek vil ta ansvaret for tilgjengoring av vår felles kunnskapsbase.”¹⁸⁵

5.4 DIREKT INVERKAN PÅ BIBLIOTEKENS VERKSAMHET - STARTANDET AV EUROPEISKA OCH NATIONELLA MOTSVARIGHETER

5.4.1 EU-samarbete, Sverige och Danmark

¹⁸² Brevik, Thomas 2006. Utsikt, *Bibliotekforum*, nr1.

¹⁸³ Brevik 2006. Utsikt, *Bibliotekforum*, nr 1.

¹⁸⁴ Brevik 2006. Utsikt, *Bibliotekforum*, nr 1.

¹⁸⁵ Stephenson, Ingrid S. 2006. Bibliotekets rolle i fremtiden – Hva kunnskapen vil og teknologien tillater.

I mars 2005 träffades Jeanneney, Jacques Chirac och den franske kulturministern Renaud Donnedieu de Vabres för att diskutera hur de franska och europeiska samlingarna snabbt skulle kunna tillgängliggöras på webben. Då artikeln skrevs var det ännu oklart hur ett sådant projekt skulle ta form. Förutom finansieringsfrågor behövde man lösa vissa tekniska problem. Bland annat nämnde Jeanneney behovet av att antingen utveckla en egen sökmotor eller välja att samarbeta med, till exempel, Google, Yahoo eller Microsoft.¹⁸⁶

Enligt information från EU-kommissionen inleddes kommissionens offensiv med att Frankrikes president Jacques Chirac, tillsammans med ledarna för Polen, Tyskland, Ungern, Spanien och Italien, den 28 april skickade ett brev till EU-kommissionens ledare Barroso för att uppmana kommissionen att agera i frågan.¹⁸⁷

Artikeln *Europe rallies against Google library* från AFP rapporterar i april 2005 att nitton nationalbibliotek har gått samman för att skapa ett europeiskt alternativ till Googles projekt. De uttalar därmed sitt stöd för initiativet som tagits av den franske riksbibliotekarien och den franske presidenten. Artikeln citerar det undertecknade uttalandet: ”The leaders of the undersigned national libraries wish to support the initiative of Europe’s leaders aimed at a large and organised digitisation of the works belonging to our continent’s heritage’ (...)’ such a move needs a tight coordination of national ambitions at EU level to decide on the selection of works”¹⁸⁸

Enligt artikeln är det följande nitton nationalbibliotek som undertecknat uttalandet: Österrike, Belgien, Tjeckien, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Tyskland, Grekland, Ungern, Italien, Litauen, Luxemburg, Nederländerna, Polen, Slovenien, Slovakien, Spanien och Sverige. Det brittiska nationalbiblioteket har inte skrivit under förslaget men sägs stödja det. Cypern och Malta har gett muntliga medgivanden och Portugal ska också vara berett att ställa sig bakom det. Artikeln avslutas med att meddela att president Chirac ska diskutera projektet i ett möte med EU:s kulturministrar.¹⁸⁹

Artikeln citerar Jeanneney som säger sig vara medveten om att ett projekt som Googles kan vara av mycket stort värde för forskning och för att ge fattiga nationer tillgång till global kunskap. Enligt Jeanneney är det dock ändå problematiskt: ”The real issue is elsewhere. And it is immense. It is confirmation of the risk of a crushing American domination in the definition of how future generations conceive the world.”¹⁹⁰

Danmarks Biblioteksforening har under nyhetsavdelningen *Aviserna skriver* samlat externa artiklar med relevans för biblioteksvärlden, bland annat en intervju med danske riksbibliotekarien Erland Kolding Nielsen. Enligt denna artikeln har 23 av de 25 riksbibliotekarierna i EU skrivit under en resolution som kräver en europeisk

¹⁸⁶ Riding 2005.

¹⁸⁷ Chirac, Jacques 2005. Brev till EU-kommissionens president José Manuel Barroso.

¹⁸⁸ AFP 2005. *Europe rallies against Google library*.

¹⁸⁹ AFP 2005.

¹⁹⁰ AFP 2005.

motsvarighet. Orsaken till detta krav är att ledarna för nationalbiblioteken inte vill att Google ska förvalta Europas kulturarv.¹⁹¹

En av dem som undertecknat resolutionen är Erland Kolding Nielsen. Samtidigt som Danmark haft egna mer eller mindre stora digitaliseringsprojekt i gång flera år har Googles initiativ inneburit en ökad uppmärksamhet för projekt av detta slag. Ett initiativ på EU-nivå tror Nielsen är vad som krävs för att kunna matcha Googles projekt. Det är också ett sätt för ett land som Danmark att komma i fatt utvecklingen i länder som kommit ett steg längre i digitaliseringen av nationella samlingar.¹⁹²

I Realtid.se intervjuas Sveriges riksbibliotekarie Gunnar Sahlin med anledning av det europeiska digitaliseringssamarbetet. Sahlin anser enligt artikeln att ett eget europeiskt digitaliseringsprojekt är viktigt för den europeiska identiteten. Gunnar Sahlin anser framförallt att det är viktigt att tidningar görs tillgängliga via Internet. Han säger också att sällsynta äldre verk är prioriterade.¹⁹³

Den 29 september 2005 höll Viviane Reding, EU-kommissionären med ansvar för Information Society and Media, tal vid CENL-konferensen i Luxemburg och bad nationalbiblioteken om hjälp med att utveckla ett europeiskt digitalt bibliotek. CENL, Conference of European National Librarians, utgörs av riksbibliotekarierna i de nationer som ingår i Europarådet, 45 riksbibliotekarier från 43 medlemsländer.¹⁹⁴

EU-kommissionären Reding inleder med att tala om att tillgängliggörandet av nyare och äldre kunskap blivit föremål för livlig debatt den senaste tiden. Hon menar att Googles initiativ har riktat fokus mot vad som står på spel. Detta ökade intresse har lett till att allt fler har insett att Internet är ett användbart medel som kan användas till att förmedla stora mängder tidigare svåråtkomlig information. I detta fallet handlar det dock framförallt om hur det europeiska kulturarvet ska bevaras och synliggöras. Frågan har förts upp på EU-nivå genom ett brev till ledaren för EU-kommissionen, Barroso, från Frankrikes president Jacques Chirac och ledarna för Polen Tyskland, Ungern, Spanien och Italien. Barroso svarade med att EU-kommissionen skulle vidta åtgärder och bad även övriga länders regeringschefer att stödja ett europeiskt alternativ till Google.¹⁹⁵

Reding placerar utvecklingen av det digitala europeiska biblioteket i det övergripande initiativet som kallas i2010, ett program som ska arbeta för att utveckla informationssamhällets möjligheter och bidra till att skapa nya arbeten.

I talet till CENL pekar Reding ut de potentiella problem som måste hanteras för att projektet ska kunna fungera. Dessa inbegriper ekonomiska, teknologiska, organisatoriska och juridiska frågor. Vad gäller den senare frågan poängterar Reding de problem som Googles digitaliseringsprojekt skapat. Ett projekt samordnat på EU-nivå skulle enligt kommissionären kunna hantera dessa möjliga hinder, dels vad gäller övergripande avtal mellan olika parter, och dels i omarbetningar av lagstiftning.

¹⁹¹ Caruana 2005.

¹⁹² Caruana 2005.

¹⁹³ Östlund, Annelie 2005. KB utmanar Google.

¹⁹⁴ Conference of European National Librarians 2006. <http://www.cenl.org/>

¹⁹⁵ Reding, Viviane 2005. *The role of libraries in the information society*.

Reding poängterar här risken med att digitaliseringsprojektet tvingas utesluta en stor mängd av 1900-talets litteratur på grund av rådande upphovsrättslagsstiftning.¹⁹⁶

Ett storskaligt digitaliseringsprojekt kommer att kräva samarbete och stora ekonomiska resurser för att hantera teknologiska aspekter, arbetsinsatser och långsiktig bevaring. Reding menar att en EU-samordning mellan offentliga och privata intressen kan vara lösningen på denna sorts problem. Nya tekniska verktyg, expertis och kunnig bibliotekspersonal är andra aspekter som måste hanteras för att förverkliga ett projekt av detta slag.

EU-kommissionens bidrag till projektet kommer att vara att hantera problemen på en politisk nivå. Reding planerar enligt talet att publicera en skrivelse som ska ta upp digitalisering, tillgänglighet och bevaring och föra fram dessa frågor till EU-parlamentet och Europeiska rådet. Enligt Redings tal kommer frågan att diskuteras den 14 november i Kulturrådet. Talet inbjuder samtidigt medlemmarna av konferensen till att bidra med konsultationer ifråga om problem och lösningar i projektet.¹⁹⁷

Sveriges Kungliga Bibliotek bidrog i januari 2006 till EU-kommissionens on-line konsultation i2010 Digital Libraries med ett yttrande undertecknat av Gunnar Sahlin. Yttrandet inleds med att KB poängterar att en storskalig digitalisering av det europeiska kulturarvet är ett viktigt demokratiskt steg och att det kommer att vara av betydelse för utbildning och forskning. KB anser att det är positivt att initiativet inbegriper tillgänglighet, digitalisering och bevaring och att initiativtagarna ser till det ekonomiska och juridiska såväl som till det organisatoriska och tekniska. KB påpekar samtidigt vikten av att initiativet följs av handling så att det inte stannar på idéstadiet. Detta, säger man, gäller framförallt med avseende på finansieringen. ”The differing national institutions that carry out the digitalisation work will never achieve mass digitization without comprehensive economic funding over and above that which is provided by current frameworks.”¹⁹⁸ Man poängterar med detta att EU-kommissionen, regeringarna och andra finansiärer har ett stort ansvar.¹⁹⁹

Yttrandet pekar ut vissa frågor som KB anser vara viktiga vad gäller utveckling och implementering av initiativet. Bland dessa nämns realisering av idéer, ordentlig finansiering och koordinering av projektet via existerande samarbeten, som till exempel CENL, och samarbete mellan privata och offentliga intressen. Det är även viktigt att hantera eventuella upphovsrättsproblem och att utveckla ett verktyg för innehållsanalys och indexering som kan fungera på många olika sorters format.²⁰⁰

Enligt ett pressmeddelande från EU-kommissionen i mars 2006 börjar EU-kommissionens plan för en digitalisering av det europeiska kulturarvet att ta form. Man beräknar att ca sex miljoner verk ska bli tillgängliga för Internetanvändare under de närmaste fem åren. Kommissionen kommer att bidra med att bygga upp ett nätverk för digitaliseringscenter och formulera policydokument för upphovsrättsliga frågor.

¹⁹⁶ Reding 2005.

¹⁹⁷ Reding 2005.

¹⁹⁸ Kungliga Biblioteket 2006. *i2010: Digital Libraries*.

¹⁹⁹ Kungliga Biblioteket 2006. *i2010: Digital Libraries*.

²⁰⁰ Kungliga Biblioteket 2006. *i2010: Digital Libraries*.

On-line-konsultationer angående projektet har resulterat i 225 svar från bibliotek, museum, arkiv, förlag och från den akademiska världen. Enligt pressmeddelandet var majoriteten av svaren positiva till projektet, även om man hade olika syn på hur upphovsrättsliga frågor skulle hanteras. Det främsta målet med European Digital Library är att det vid slutet av 2006 ska inbegripa ett omfattande samarbete mellan de europeiska nationalbiblioteken. Projektet offentliggjordes i september 2005 och fick stöd av Kulturrådet i november 2005.²⁰¹

5.4.2 Norge

Norges riksbibliotekarie Vigdis Moe Skarstein resonerar i en krönika om möjligheterna och utmaningarna med storskaliga digitaliseringsprojekt och det norska kulturarvet.

Krönikan inleds med ett meddelande om att den norske kulturministern Trond Giske, riksbibliotekarien Vigdis Moe Skarstein och representanter för norska upphovsrättsinnehavare den 29 mars 2006 sätter igång en omfattande digitalisering av det norska kultur- och kunskapsarvet. Nasjonalbiblioteket sätter därmed igång en systematisk digitalisering av sina samlingar för att göra allt detta tillgängligt via nätet. På detta sätt görs enligt Skarstein viktigt material tillgängligt till ett större antal människor än det är idag. Nasjonalbiblioteket planerar också att digitalisera sådant som fortfarande är skyddat av upphovsrätt, framförallt för bevarandet skull, eftersom det kan vara så att man inte kommer att kunna tillgängliggöra det.²⁰²

Nasjonalbibliotekets ena motiv till att starta ett projekt av detta slag är att man vill se till att det kulturarv som institutionen har i uppgift att bevara når ut till så många som möjligt. Ett annat motiv är att skapa långsiktig bevaring av material för forskning och dokumentering, dels äldre skört material, och dels nyare digitalt material. Nasjonalbiblioteket vill också se till att man gör sig lika populära och användbara som nyare lättillgängliga informationskällor som Google och dess likar som enligt Skarstein ”’stjälet’ og videreutviklet bibliotekenes forretningsside (...)”²⁰³.

Skarstein påpekar att flera europeiska nationalbibliotek under lång tid arbetat för att få finansiering till digitalisering av sina samlingar. En del länder har redan börjat digitalisera vissa delar av samlingarna, som till exempel England, Frankrike och de nordiska länderna.

Ett flertal europeiska nationalbibliotek har nu startat ett samarbete för att utveckla ett europeiskt digitalt bibliotek och i samband med detta har EU-kommissionen beviljat pengar och startat en grupp som ska samordna strategier. Diskussionen om Googles digitaliseringsprojekt har enligt Skarstein ”’bidratt til okt fokus på at det offentlige bor finansiere digitalisering av kulturarven”²⁰⁴. Skarstein menar att man även i Norge bör låta de institutioner som traditionellt sett bevarat kulturarvet sköta hanteringen av det digitala bevarandet. Orsaken till att man anser detta vara viktigt är dels att man inte

²⁰¹ EU-kommissionen 2006. European Commission steps up efforts to put Europe’s memory on the Web via a “European Digital Library”.

²⁰² Skarstein, Vigdis Moe 2006. *Det digitale Nasjonalbiblioteket*.

²⁰³ Skarstein 2006.

²⁰⁴ Skarstein 2006.

vill låta marknaden styra, och dels att man vill hålla sig inom ramen för upphovsrätten.²⁰⁵

Tord Höivik rapporterar under avdelningen Nyheter om Nasjonalbibliotekets stora digitaliseringsprojekt som öppnades av kulturminister Trond Giske den 29 mars. Höivik kallar satsningen för ”stor og dristig”²⁰⁶, och fortsätter med att påpeka att ett sånt här projekt placerar biblioteksfrågor på regeringsnivå och skapar massmedial uppmärksamhet. Höivik menar att projektets målsättning är riktig, det är viktigt att värdefulla historiska dokument digitaliseras. Samtidigt anser Höivik att målsättningen låser sig på grund av projektets form. Nasjonalbiblioteket har utvecklat projektet i samarbete med Norsk faglitterær forfatterforening och inte tagit hänsyn till användarnas intressen. Höivik anser att projektet på grund av detta bara fokuserar på tillgång och struntar i efterfrågan. Han påpekar samtidigt att ett omfattande projekt av det här slaget framstår som en respons på Googles digitaliseringsprojekt.

Höiviks invändningar mot att Nasjonalbiblioteket inte tar hänsyn till användarna bottnar i att han anser att Nasjonalbiblioteket är fast i ett otidsenligt verksamhetstänkande. Det projekt som Nasjonalbiblioteket lagt fram är enligt Höivik bara en förlängning av institutionens traditionella verksamhet av insamling och bevaring. En verksamhet som Höivik menar domineras av att biblioteket utgår från ”at samlinger, katalog og tjenester utgjør en helhet som styres av institusjonen selv”²⁰⁷. I motsats till detta synsätt, som Höivik kallar vertikalt, är framtidens biblioteksverksamhet horisontell eftersom den gör användarna till medproducenter. I en framtida biblioteksverksamhet interagerar användare, kataloger och databaser, utan att biblioteket styr över verksamheten. Höivik menar att Googles företagsmodell är i direkt kontrast till synen biblioteken traditionellt sett har haft på sig själva.

Samtidigt som Nasjonalbiblioteket startar sitt digitaliseringsprojekt har en annan del av den norska bibliotekssektorn ett annat projekt på gång, Norsk Digitalt Bibliotek. NDB är ett nätverk av tjänster som involverar fler olika samarbetspartners. Här ingår det nationella lånekortet, ett nationellt publiceringsprojekt av fackböcker och en nationell informationstjänst. Höivik menar att dessa tjänster är direkt riktade mot användarna. Nasjonalbibliotekets inställning till NDB är enligt Höivik något oklar, institutionen har dock sagt att de ska vara en central del av NDB, men inte vad detta innebär i praktiken.

Nasjonalbiblioteket och Norsk Digitalt Bibliotek har båda sökt 30-40 miljoner kronor om året till omfattande digitalisering. Höivik menar att bibliotekssektorn inte har något att tjäna på om de båda projekten ger sig in i en kamp om budgeten, han påpekar samtidigt att de båda projekten är mycket olika till sin karaktär. Höivik anser att en debatt mellan de olika sidorna är viktig för att lösa eventuella framtida problem, det är också viktigt att ta vara på de erfarenheter som gjorts av tidigare digitaliseringsprojekt. ”Digitaliseringen av bibliotek-Norge i det 21. århundre er like uavvendelig som industrialiseringen av jordbruks-Norge i det 19. og 20. århundre.

²⁰⁵ Skarstein 2006.

²⁰⁶ Höivik, Tord 2006. *Nasjonalbiblioteket og Google*.

²⁰⁷ Höivik 2006.

Men det finnes mange ulike veier fra den trykte til den digitale verden. Akkurat nå står vi overfor ett viktig veivalg: sentralisert eller distribuert tilnaerming.²⁰⁸

6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

6.1 RESULTAT AV UNDERSÖKNING

Googles digitaliseringsprosjekt har i likhet med foretaketets andre tjenester og program vaktet mycket oppmarksamhet. Det er ingen ny idé att digitalisera bibliotek, det har biblioteken redan sysslat med under lang tid. Det nya med Googles prosjekt er att ett stort maktigt foretag med mycket pengar har skapat avtal med bibliotek for att skanna deras boksamlinger. Två av dessa bibliotek har gett Google tillgang till böcker som fortfarande er skyddade av opphovsratt. Forlagsorganisationer og forfattarorganisationer har reagerat mot detta som de anser vara brott mot opphovsratten og har stämt Google. Samtidig har Google samarbeiden direkt med vissa forlag og forfattere for att digitalisera deres böcker og slussa anvandare till forsaljning av dessa.

De bibliotek som samarbeider med Google saer att detta er en bra mojlighet for dem att ge annu fler menniskor tillgang till de stora samlinger deres bibliotek utgors av. Genom att samarbeide med Google har de fatt en ekonomisk mojlighet att tilgjengliggore material som annars hade varit omojlig. Den har uppsatsen har haft som syfte att undersoke hur biblioteksverlden reagerat pa Googles prosjekt. Materialet har samlat in fran webbsidor som tilhorer biblioteksforeninger og nationalbibliotek eftersom de ansetts kunne representere ett urval av de asikter som uttrykkes om prosjektet.

6.1.1 Urvalets paeverkan pa resultatet

Resultatet av undersokningen er till mycket stor del beroende av hur foreninger og institutioner anvender sig av sine webbsidor, det vill sae vilken form av informasjon som de publicerer der. Orsaken till att den norske og den amerikanske biblioteksforeningen fatt stor plats i presentationen av resultatet er att de ha ft stort publikasjon av relevant material. Att de andre biblioteksforeningarna er mindre representerte kan antingen bero att Googles prosjekt inte oppmarksammats lika mycket av dessa organisationer – eller att kommentarer og diskussion inte forts via den aktuelle webbsidan.

Den brittiske biblioteksforeningen hade mycket lite, for mig, relevant material publicerat pa sin webbsida. Hade foreningen publicerat hela sin foreningstidskrift *Update magazine* hade materialet troligen vaktet en aning. Undersokningen av British Library's webbsida gav inget resultat alls.

²⁰⁸ Höivik 2006.

Jag hade förväntat mig att hitta mer material än det jag har fått fram. Det har otvivelaktigt förts en debatt kring projektet i biblioteksvärlden. Det är dock sannolikt att majoriteten av denna har förts i webbens diskussionsforum och bloggar och i andra bibliotekstidskrifter. Trots detta tycker jag att jag har hittat den sorts material jag sökte efter, det vill säga sammansatta, relevanta kommentarer från en bred blandning av representanter för biblioteksvärlden. Valet av material har gett mig tillgång till reaktioner från riksbibliotekarierna, ledare för biblioteksföreningar, referensbibliotekarierna och tidskriftskolumnister. Valet av undersökningsmaterial har även lett till en stor variation i reaktionerna.

6.2. DISKUSSION AV RESULTATET

Uppsatsens frågeställningar löd:

- Hur reagerar biblioteksvärlden, det vill säga representanter för nordiska och anglosaxiska biblioteksföreningar och nationalbibliotek, på projektet?
- Vad i projektet är det som väcker reaktioner och hos vilka?
- Kan man utläsa några skillnader i reaktioner mellan den nordiska och den anglosaxiska biblioteksvärlden?

Dessa kommer att diskuteras utifrån de teman som redovisats i presentationen av resultatet

6.2.1 Kvalitet – Återvinningssystem

I delar av materialet kan man utläsa en direkt kritik mot hur återvinningen kommer att fungera i Google Book Search. Kritiken mot återvinningssystemet baseras på att materialet kommer att tillgängliggöras genom fritextsökning och att tekniken baseras på Googles vanliga sökmotor. Bland annat Michael Gorman och Thomas Mann poängterar att seriös informationssökning och informationshantering kräver mer komplexa återvinningssystem med kontrollerade vokabulärer och ämnesordsindexering. Mann menar dessutom att en implementering av ett projekt som Google Book Search kan komma att påverka användarnas överblick och sammanhang i informationssökningen. Uppfattningen av Google Book Search är till stor del påverkad av hur man ser på Google som sökmotor och vad man tror att Google och dess tjänster kan få för inverkan på bibliotekens verksamhet. Det verkar råda delade meningar om hur effektivt Google egentligen är som informationssökningsverktyg. Flood menar till exempel att Google kan vara lämpligt att använda då en användare behöver hitta lite information från Internet snabbt och effektivt. Medan övriga kritiker tycks hålla med om att Google kan vara användbart verkar de flesta samtidigt anse att Googles sökresultat är alldeles för omfattande, ostrukturerade och i många fall irrelevanta.

Googles framgång kan till stor del tillskrivas deras effektivitet och enkelhet. I motsats till bibliotekens mer komplexa återvinningssystem upplever användare att Google är lätt att använda och har till och med börjat söka efter samma enkelhet i biblioteken. Googles genomslagskraft har lett till att många har börjat oroa sig för att

bibliotekssystemen ska förenklas för att motsvara användarnas förväntningar. I nyhetsbrevet från KB uppgavs det till exempel att man för diskussioner med Google angående en utveckling av LIBRIS-katalogen.

6.2.2 Kvalitet – Dokument/Innehåll

Från europeisk synvinkel verkar det främst vara valet av bibliotekssamlingar, och därmed val av dokument för digitalisering, som skapat flest reaktioner. Som undersökningen visat var det den franske riksbibliotekarien Jeanneney som först uttalade sig angående den amerikanska kulturdominans som Googles projekt skulle kunna skapa. Jeanneney oroade sig för att Googles val av bibliotekssamlingar skulle innebära att innehållet i databasen till största delen skulle bestå av engelskspråkigt material och därmed spegla världen från ett angloamerikanskt synsätt. Jeanneney's starka reaktion och det efterspel som det resulterat i antyder att Googles digitaliseringsprojekt tillskrivs en väldigt stor betydelse. Det kan samtidigt diskuteras hur stor den språkliga dominansen egentligen kommer att bli. Undersökningen som presenterades i *Anatomy of Aggregate Collections* visade att ungefär hälften av böckerna kan komma att vara engelskspråkiga och att cirka en fjärdedel av den resterande hälften kommer att vara på franska, tyska och spanska. Den del som är kvar kommer att utgöras av en mängd olika språk. Spridningen skulle därmed kunna anses vara något större än vad kritikerna antagit.

Det har även framförts viss kritik mot att Google digitaliserar utan att göra några urval. Den danske riksbibliotekarien påpekade till exempel detta och jämförde med ett danskt projekt där man valt ut skönlitteratur för digitalisering utifrån kvalitetsbedömningar. Även Even Flood har kritiserat Googles brist på urval men framförallt för att Google inte erbjuder användarna några verktyg för utvärdering och bedömning av kvaliteten i den information de söker och får fram genom Google. Flood menar att Google kan erbjuda mer kvalificerad information genom Google Book Search och Google Scholar men att detta inte är tillräckligt om man inte samtidigt kan hjälpa användarna att utvärdera materialet.

Trots kritiken mot Googles brist på urval och hantering så kan man väl ändå hävda att det faktiskt gjorts urval. Till en början kan man ju diskutera Googles val av samarbetspartners, som utgörs av några av världens mest berömda forskningsbibliotek med omfattande samlingar. De böcker som dessa samlingar utgörs av har dessutom i sin tur valts ut av biblioteken i fråga, sannolikt utifrån någon form av bedömning av spridning, användarbehov och kvalitet. Kritiken mot kvaliteten väcker dock frågor kring hur man bedömer kvalitet och vem som ska göra det. Vill vi verkligen att Google, utöver val av bibliotekssamlingar, även ska bestämma vilka böcker i samlingarna som ska digitaliseras?

6.2.3 Upphovsrätt

På grund av de upphovsrättsliga kontroverser Googles projekt har lett till hade jag förväntat mig att hitta mer direkt kritik av detta slag i undersökningen. Det är framförallt den amerikanske kolumnisten Joseph Janes och Frode Bakken, tidigare

ledare för den norska biblioteksforeningen, som direkt har kommenterat den upphovsrättsliga problematiken. Bakken säger rakt ut att Googles handlingar är olagliga och Janes undrar om det finns något upphovsrättssystem som gör ett projekt som Googles möjligt.

Det är bara två av biblioteken som har gett Google tillgång till upphovsrättskyddade böcker, Stanford och Michigan. Undersökningen i *Anatomy of Aggregate Collections* visar att åtminstone två tredjedelar av samlingarna kan utgöras av skyddat material. Som tidigare nämnts verkar denna beräkning dock ha gjorts endast utifrån samlingarnas innehåll och inte utifrån vad Google har tillgång till.

Den korta presentation av upphovsrätt och debatt som jag redovisade i kapitel två ger en viss bild av hur upphovsrätten debatteras, förhandlas och omarbetas. Stuart Hamilton påpekade i *Freedom of access to information, freedom of expression and Cyberspace: An introduction to the theoretical concepts and practical obstacles facing libraries providing access to information via the Internet* att strängare upphovsrättslagar kan komma att påverka bibliotekens förmåga att ge allmänheten tillgång till information. Hamilton och Lessig menar båda att starka ekonomiska intressen står bakom försöken att skapa strängare upphovsrättslagar. För Hamilton innebär detta framförallt en negativ inverkan på användarnas tillgång till information, medan Lessig oroar sig för en negativ utvecklingen av det kreativa skapandet.

Oavsett vilket resultat de rättsliga förhandlingarna om Googles digitalisering får kan det komma att ha en stor inverkan på hur upphovsrättslagstiftningen utvecklas. Chefredaktören för *Library Journal*, John N. Berry III, menar att Googles inblandning i upphovsrättsdebatten är positiv eftersom det kan komma att leda till en mindre sträng lagstiftning. Orsaken till detta resonemang är att ett mäktigt privat företag med stora ekonomiska resurser nu har börjat arbeta för det som bibliotekarier under en lång tid strävat efter, nämligen ett mindre strängt bruk av fair use-principen. Enligt Berry innebär det här att maktbalansen har förändrats.²⁰⁹ Samtidigt oroar sig andra för att Googles projekt ska komma att leda till strängare upphovsrätt. Vid en konferens organiserad av ALA menar en av talarna att ett projekt som Googles kan leda till att upphovsrätten anses så hotad att den därmed måste stärkas.²¹⁰

6.2.4 Google – rykte och popularitet

Som nämnts ovan verkar en stor del av reaktionerna bero på hur man ser på Google som företag och som sökmotor. Frode Bakken har påpekat att Google är ett företag som agerar utifrån samma motiv som andra företag och att de dessutom har ett tvivelaktigt rykte på grund av sina förhandlingar med den kinesiska regeringen. Michael Gormans kritik tycks framförallt grunda sig i uppfattningen om att Googles är ett dåligt informationssökningsverktyg. En stor del i hans kritik kan dock ha med hans allmänna uppfattning om teknologins intrång i bibliotekens verksamhet.

²⁰⁹ Berry, John N. III 2005. Big Bucks for Fair Use - A new balance of power in the copyright arena.

²¹⁰ Cox, Christopher, Daugherty, Alice L., Gelfand, Julia & Ranti Junus, S.G. 2005. American Library Association Annual Conference Report.

Samtidigt som många verkar oro sig för att Googles ökade betydelse för informationssökning kan leda till en negativ inverkan på bibliotekens informationssökningsverktyg har Googles inblandning lett till ökad uppmärksamhet för digitalisering och hantering elektroniskt material. Den sorts projekt som bibliotek varit sysselsatta med i årtal har plötsligt blivit högaktuella eftersom Googles popularitet och genomslagskraft för med sig ett automatiskt intresse.

Oavsett vad man anser om Google som informationssökningsverktyg är det kanske på sin plats att ifrågasätta vad det egentligen innebär att ett företag har startat ett projekt av det här slaget. I jämförelse med bibliotek har Google den sortens resurser som krävs för att föra iland omfattande digitaliseringsprojekt. Samtidigt kan man undra hur Googles framtid ser ut och vad som kommer att hända med deras omfattande databaser om företaget läggs ner eller köps upp.

6.2.5 Skillnader mellan nordiska och anglosaxiska reaktioner

Det har inte funnits några utmärkande skillnader mellan de nordiska och anglosaxiska reaktionerna. Den främsta skillnaden har varit att de nordiska nationalbiblioteken har reagerat mot projektets eventuella amerikanska dominans. Denna reaktion har som undersökningen visat lett till en upprustning av europeiska och nationella digitaliseringsprojekt. De amerikanska och nordiska kommentarer som redovisats i undersökningen har framförallt handlat om teknologiska frågor och vilken inverkan projektet kan tänkas få på bibliotekens verksamhet.

6.2.6 Inverkan på bibliotekens verksamhet

Min sista fråga som jag ville diskutera var om Googles projekt kunde komma att ha någon inverkan på bibliotekens verksamhet

Eftersom Googles projekt fortfarande är så nytt är det naturligtvis omöjligt att svara på hur och om det kommer att ha någon direkt inverkan på bibliotekens verksamhet. Å andra sidan är det tydligt att Googles genomslagskraft i informationssökningsvärlden har kommit att få en viss inverkan på biblioteken redan. Man oroar sig för en googlifisering av återvinningssystem eftersom användare hellre använder sig av det enklare Google än av bibliotekens databaser som upplevs som för komplexa. Samtidigt uttrycks det på flera ställen i undersökningen att biblioteken har en viktig roll att spela i framtidens informationshantering. Uppfattningen att Google inte kan erbjuda sina användare verktyg för utvärdering eller kvalificerade sökverktyg har lett till att flera menar att bibliotekariernas informationskompetens kommer att vara av stor betydelse då användarna ska hantera och värdera de ständigt ökande informationsmängder som vi har tillgång till.

6.2.7 Europeiska motsvarigheter

Sedan den franske riksbibliotekarien reagerat och frågan förts vidare till regeringsnivå och senare även EU-nivå har ett EU-samordnat initiativ skapats som går under namnet i2010 Digital Libraries (det tycks dock även kallas European Digital Library i vissa sammanhang). Initiativet framstår som en reaktion mot den eventuella kulturdominans som Jeanneney tror att Googles projekt skulle kunna leda till. Samtidigt har europeiska bibliotek under många år arbetat med digitalisering av sina samlingar, vilket bland annat norska riksbibliotekarien Vigdis Moe Skarstein påpekar i samband med presentationen av det norska digitaliseringsprojektet. I flera fall har dock finansiering av verksamheten lett till att arbetet utvecklats långsamt. Uppmärksamheten kring Googles projekt har inneburit ett uppsving för olika former av projekt och teknologi som rör digitalisering. Jeanneney's utspel skulle kunna tolkas som ett mycket välkoordinerat, och lyckat, försök att utnyttja denna uppmärksamhet för att skapa uppmärksamhet för bibliotekets egna och övriga europeiska digitaliseringsprojekt.

Oavsett om Googles projekt och dess eventuella kulturdominans verkligen är den direkta orsaken till starten av ett EU-samordnat europeiskt digitalt bibliotek har det uppenbarligen inneburit att digitalisering av bibliotek och kulturarv har uppmärksamats på högsta regeringsnivå. Nästa fråga blir dock vad detta egentligen kommer att ha för inverkan på biblioteken.

Informationen om det europeiska initiativet har visat att man kommer att diskutera hur man ska hantera eventuella problem med upphovsrätt, finansiering, teknologi och samordning. Vad gäller finansiering har det bland annat nämnts att det kan bli aktuellt med samarbete mellan privata och offentliga organisationer. Med avseende på upphovsrättsfrågor verkar det europeiska initiativet ha en klar fördel att hantera eventuella problem jämfört med Google eftersom det förra skapats med stöd från EU-kommission och regeringsnivå. EU-kommissionären Viviane Reding påtalade i talet till CENL att upphovsrättsliga frågor måste hanteras för att motverka eventuella problem. För att inte riskera att skapa digitala bibliotek som saknar litteratur från 1900-talet menar Reding att det är viktigt att arbeta fram hanterbara lösningar. Reding poängterar att det med nuvarande upphovsrättslag kan bli problematiskt att göra digitala kopior och att göra dessa tillgängliga. Enligt Reding kommer det antingen att krävas avtal från fall till fall eller en omfattande ändring i upphovsrättslagen.

Ett digitalt initiativ med stöd från EU och regeringar skulle därmed kunna innebära att upphovsrättslagar kan bli mer tillåtande för att säkerställa att bibliotek och arkiv kan digitalisera det europeiska kulturarvet och sprida det till EU:s medborgare. Eftersom även detta digitala projekt är mycket nytt kan man endast spekulera i hur det kommer att utveckla sig. Kommer intresset att hålla i sig utanför kretsen av de närmast inblandade? Och kommer samarbetet och finansieringen att fungera? Svenske riksbibliotekarien Gunnar Sahlin påtalade i KB:s bidrag till online-konsultationen att det var mycket viktigt att initiativet följdes upp med ordentlig finansiering och organisering. Om några år kommer det förmodligen att visa sig om detta europeiska initiativ kommer att ha någon inverkan på några andra bibliotek än nationalbiblioteken.

Även Norges Nasjonalbibliotek har startat upp ett nationellt digitaliseringsprojekt. Riksbibliotekarien Skarstein säger själv att det är dags att göra biblioteket lika

populärt och användbart som Google är. Hon menar även att Googles projekt har riktat uppmärksamheten mot att det krävs finansiering från staten för digitalisering av kulturarvet. Tord Höivik har i en kommentar till det norska digitaliseringsprojektet påpekat att det framstår som en respons på Googles digitaliseringsprojekt. Norrmannen Thomas Brevik menar att uppmärksamheten kring Googles digitalisering har lett till man börjat ifrågasätta vad Nasjonalbiblioteket haft för sig eftersom institutionen enligt honom borde ha startat ett projekt av det här slaget för längesen. Det framstår som om även digitaliseringen i Norge fått en skjuts framåt av Googles projekt. Det är dock troligt att projektet även kan ses som en reaktion på EU:s initiativ.

6.2.8 Digitala bibliotek – det papperslösa samhället

Google påstår att de har som mål att organisera världens information och att de har tagit ett steg närmare detta mål genom att digitalisera fem stora bibliotekssamlingar och skapa en så kallad virtuell kortkatalog. Företaget ger sig därmed rakt in i bibliotekens direkta verksamhet och i dess vokabulär. Hantering av informationstjänster och informationsteknologi har blivit en lönsam verksamhet sedan vi gått från industriell ålder till informationsåldern. Norske Tord Höivik jämför till och med digitaliseringen av 2000-talets bibliotek-Norge med industrialiseringen av jordbruks-Norge på 1800-1900-talen och menar att den förra är lika oundviklig som den senare. Denna uppfattning verkar även stämma in på den övriga utvecklade världen.

Det ligger i bibliotekens uppdrag att tillgängliggöra och sprida information. Genom att digitalisera sina samlingar och göra dem tillgängliga via Internet kommer användarnas tillgång till information utan tvekan att öka. Men vad händer med hanteringen av denna information om man i processen går miste om den organisation och klassifikation som biblioteken använt för att hålla alltmer omfattande samlingar i schack. Jag har tidigare redovisat uppfattningar om att återvinningen av information kan försämrats genom exempelvis Googles system. Kan biblioteken motverka en sådan utveckling genom att vidareutveckla sina egna mer sofistikerade system eller är det en reell risk att Googles återvinningssystem kommer att påverka bibliotekens sökverktyg? Eller är det rentav så att det är dags att lämna bibliotekens traditionella uppbyggnad och verksamhet bakom sig för att istället närma sig mer användarorienterade och interagerande organisationer som inte begränsas av fastställda kategoriseringar av vad ett ämne är?

John Seely Brown och Paul Duguid har resonerat kring hur informationshantering fungerar i människans sociala liv. De har påtalat hur ett flertal innovativa verktyg har gjort sitt intåg i människans värld och till synes hotat äldre verktyg. Pennan är dock som bekant fortfarande kvar hos oss trots skrivmaskiner och ordbehandlare. Pappret har även det stannat kvar trots visioner om det papperslösa kontoret och den elektroniska tidningen. Så vad kommer att hända med böckerna om det digitala biblioteket blir ett faktum? Eller snarare: vad kommer att hända med böckernas innehåll när det frigjorts från pappersdokumenten? Nya informationsteknologier förändrar hanteringen av information och bör därmed även föra med sig en förändring i hur vi tar emot information. Seely Brown och Duguid menar att all information

skapas och tas emot i en kontext och att denna kontext avgör hur vi bedömer och värderar information. Försvinner kontexten kan vi inte längre avgöra hur vi ska förhålla oss till informationen.

Seely Brown och Duguid menar att det är vanligt att man försöker lösa informationsproblem med mer information men att man istället borde försöka lösa dem med mer kontext. Med detta menar de att det behövs mer strukturer och verktyg för att hjälpa människor att värdera och utvärdera den information som finns. Det är passande nog just sådan kompetens som bibliotek och bibliotekarier anser sig ha att erbjuda.

Googles digitaliseringsprojekt har lett till att biblioteken påverkas, framförallt genom egna digitaliseringsprojekt. Vad den långsiktiga effekten av detta blir kommer förmodligen att visa sig om några år. En framtida undersökning av europeiska och amerikanska digitaliseringsinitiativ skulle vara en intressant uppföljning.

7. SAMMANFATTNING

Den allt snabbare utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologi har inneburit att företag och organisationer måste hålla sig framme och följa med i utvecklingen för att tillgodose marknadens och användarnas behov. Utvecklingen av Internet och world wide web har gjort Internetbaserade företag som Google till marknadsledare inom informationshantering.

Sedan Google 2004 offentliggjorde sina planer på att digitalisera fem omfattande bibliotekssamlingar har projektet väckt stor uppmärksamhet. Företaget hade redan tidigare ingått avtal med författare och förlag under namnet Google Print för att digitalisera deras verk och göra dessa sökbara. Googles samarbete med bibliotek kom dock att få författarorganisationer och förlagsorganisationer att reagera över att Google kopierade verk som är skyddade av upphovsrätt. The Association of American Publishers och The Authors Guild lämnade under hösten 2005 in stämningsansökningar mot Google där man hävdade att företaget bröt mot upphovsrätten. Google hävdar att man har rätt att kopiera och göra böcker sökbara via Google eftersom man handlar enligt den så kallade fair use-principen. En juridisk analys jämför Googles digitalisering av böcker med sökmotorns indexering av webbsidor. Googles påpekar dessutom att de inte kommer att visa mer än några rader text i sökresultatet för verk som är skyddade av upphovsrätt.

Denna uppsats har som syfte att undersöka hur biblioteksvärlden har reagerat på Googles projekt. I det här sammanhanget har biblioteksföreningar och nationalbibliotek valts ut som representanter för biblioteksvärlden. För att sprida perspektiven har jag valt ut nordiska och anglosaxiska organisationer. Insamlingen av material har skett genom en genomsökning av organisationernas webbsidor och som analysmetod har jag använt mig av innehållsanalys. Genom bearbetningen av materialet har vissa teman urskiljts och materialet har organiserats och presenterats utifrån dessa.

Huvuddragen i reaktionerna handlade om hur man såg på projektets kvalitet, upphovsrättsfrågor och huruvida projektet och Google hade någon inverkan på bibliotekens verksamhet. Som redovisningen av materialet visar har Googles projekt skapat stor uppmärksamhet kring digitalisering och informationsteknologi. Frågor angående kvalitet rörde framförallt vilken återvinningseffektivitet man kunde förvänta sig av sökmotorn och databasen. Vad gäller innehållet kommenterades bristen på urval och den engelskspråkiga dominansen. En aspekt av kommentarerna rörde vilken inverkan enkelheten i Googles söktjänster kunde få på bibliotekens, som ofta upplevs som mer komplexa av användare.

Angående upphovsrättsfrågor kommenterades inte detta i den utsträckning som jag hade förväntat mig. Eftersom projektet väckt stora problem i USA med stämningsansökningar som följd trodde jag att frågan skulle diskuteras även i biblioteksvärlden. En diskussion av den upphovsrättsdebatt som förs och Stuart Hamiltons genomgång av bibliotekens uppdrag att sprida tillgången till fri information antyder dock att detta är frågor som borde engagera biblioteken eftersom de kan komma att ha en inverkan på bibliotekens verksamhet.

Reaktioner från den franske riksbibliotekarien angående den engelskspråkiga dominansen ledde till att frågan nådde EU-kommissionen och till startandet av ett europeiskt digitaliseringsinitiativ. Även från norskt håll har digitalisering av kulturarvet uppmärksamats. Uppmärksamheten kring Googles projekt har gjort digitalisering till en aktuell fråga. Det kan dock diskuteras om de norska och europeiska projekten är en direkt följd av Googles projekt eller om man helt enkelt utnyttjat uppmärksamheten för att få mer finansiering och stöd till redan existerande projekt.

Digitaliseringen av bibliotek tycks nu vara oundviklig. En diskussion av hur informationsteknologier och informationshantering påverkar samhället och människans sociala liv borde var ett viktigt led i utvecklingen. Än så länge är vi relativt långt ifrån ett papperslöst samhälle men det var bara för några få år sedan som den elektroniska tidningen blev en viktig del av webben och nyhetsförmedlingen. Som John Seely Brown och Paul Duguid har påpekat har dock det traditionella pappersdokumentet mer att förmedla än ren information.

8. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

AFP (2005). Europe rallies against Google library, *cooltech.iafrica.com*, 28 april 2005. <http://cooltech.iafrica.com/technews/436241.htm> [2006-05-16]

Alexandersson, Martin (2004). *Debatt om informationsfrihet i kris – en studie av upphovsrättsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås, 2004:10

American Library Association, <http://www.ala.org/>

American Library Association (2006). *ALA/ Home*.
<http://www.ala.org> [2006-05-16]

American Library Association (2006). *ALA/ Our Association*.
<http://www.ala.org/ala/ourassociation/Default262.htm> [2006-05-16]

American Library Association (2006). *The State of America's Libraries- Executive summary*, april 2006.
<http://www.ala.org/ala/pressreleases2006/march2006/2006StateofAmerica'sLibrariesReport.pdf> [2006-05-16]

American Library Association, Intellectual Freedom Committee (2006). *Report to Council*, 2006 Midwinter Meeting, CD#19.
<http://www.ala.org/ala/oif/ifgroups/ifcommittee/ifcination/ifcreports/ifcreportmw2006.pdf> [2006-05-16]

Association of American Publishers (2006) *About AAP*.
<http://www.publishers.org/about/index.cfm> [2006-05-16]

Association of American Publishers (2005). *AAP Boards responds to Authors Guild suit*. <http://www.publishers.org/press/releases.cfm?PressReleaseArticleID=287> [2006-05-16]

Association of American Publishers (2005). *Google Library Project raises serious questions for publishers and authors*.
<http://publishers.org/press/releases.cfm?PressReleaseArticleID=274> [2006-05-16]

Association of American Publishers (2005). *Publishers Sue Google Over Plans To Digitize Books*.
<http://www.publishers.org/press/releases.cfm?PressReleaseArticleID=292> [2006-05-16]

Association of American Publishers (2005). *Stämningansökan mot Google*.
<http://www.publishers.org/press/pdf/40%20McGraw-Hill%20v.%20Google.pdf>
eller via: <http://www.publishers.org/press/releases.cfm?PressReleaseArticleID=292> [2006-05-16]

- Association of American University Presses (2005). *AAUP Statement on Google's proposed Opt-Out Policy*.
<http://aaupnet.org/aboutup/issues/81905.html> [2006-05-16]
- Band, Jonathan (2005). *Professional summary*.
<http://www.policybandwidth.com/summary.html> [2006-05-16]
- Band, Jonathan (2006). *The Google Library Project : The Copyright Debate*. OITP Technology Policy Brief.
<http://www.ala.org/ala/washoff/oitp/googlepaprfnl.pdf> [2006-05-16]
- Band, Jonathan (2005). *The Google Print Library Project: A Copyright Analysis*.
<http://www.policybandwidth.com/doc/googleprint.pdf> [2006-05-16]
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Berry, John N. III (2005). Big Bucks for Fair Use - A new balance of power in the copyright arena. *Library Journal*, 15 oktober 2005.
- Billington, James H. (2006). *Welcome Message from the Librarian of Congress*.
<http://www.loc.gov/about/> [2006-05-16]
- Brevik, Thomas (2006). Utsikt, *Bibliotekforum*, nr. 1, 2006.
<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=1247> [2006-05-16]
- Brevik, Thomas (2006). Utsikt, *Bibliotekforum*, nr 3, 2006.
<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=1289> [2006-05-16]
- Broms, Susanna (2005). *Biblioteken och juridiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Caruana, Stephanie 2005. Nationalbibliotek i krig mod Google, *Computerworld*, 10 maj 2005. <http://www.computerworld.dk/art/28118> [2006-05-16]
- Chirac, Jacques m fl. (2005) Brev till EU-kommissionens president José Manuel Barroso, 28 april 2005.
http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/background/letter_1/index_en.htm [2006-05-16]
- Cox, Christopher, Daugherty, Alice L., Gelfand, Julia & Ranti Junus, S.G. (2005). American Library Association Annual Conference Report. *Library Hi Tech News*, volume 22, issue nr. 8 2005, sidor 29-38.
- Cusumano, Michael A., (2005). Google: What It Is and What It Is Not. *Communications of The ACM*, february 2005/ Vol. 48, No 2, sid 15-17.
- Danmarks Biblioteksforening, <http://www.dbf.dk/>
- Danmarks Biblioteksforening (2006). *Organisation*.

<http://www.dbf.dk/Default.aspx?ID=8> [2006-05-16]

Degerstedt, Stina och Malmsten, Martin (2005). *Metadata i all hantering av digitala resurser*, konferenspresentation: Bibliotekskatalogen lever farlig!
<http://www.biblioteksforeningen.org/konferens/Konf2005/Bibliotekskatalog/PDFpres/degerstedt.pdf> [2006-05-16]

Det Kongelige Bibliotek, <http://www.kb.dk/>

Det Kongelige Bibliotek (2005). *Om pligtafl levering*,
<http://www.kb.dk/kb/dept/nbo/da/pligtafl/> [2006-05-16]

Ericson, Anders (2006). *NBF-lederen omGoogle: - Ikke noe filantropisk*,
www.norskbibliotekforening.no/Nyheter.
<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=1165> [2006-05-16]

EU-kommissionen (2006). *European Commission steps up efforts to put Europe's memory on the Web via a "European Digital Library"*, Europa – Rapid – Press Releases, 2 mars 2006.
<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/253&type=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> [2006-05-16]

Flood, Even (2006). Google og bibliotekene, *Bibliotekforum*, nr 3.
<http://jaguar.intrapoint.no/bibliotekforeningen/article.php?id=1282> [2006-05-16]

Givler, Peter och AAUP (2005). Brev till Mr. Alexander Macgillivray, Google Inc.
http://aaupnet.org/aboutup/issues/0865_001.pdf [2006-05-16]

Google (2005). *Google Book Search*.
<http://print.google.com/googlebooks/publisher.html> [2006-05-16]

Google (2005). *Google Book Search Author Resources*.
<http://print.google.com/googlebooks/author.html> [2006-05-16]

Google (2005). *Google Book Search Common Questions*.
<http://print.google.com/googlebooks/common.html> [2006-05-16]

Google (2005). *Google Book Search Library Partners*.
<http://print.google.com/googlebooks/partners.html> [2006-05-16]

Google (2005). *Google Book Search Library Project*.
<http://print.google.com/googlebooks/library.html> [2006-05-16]

Google (2006). *Google Book Search – News & Views – Facts & Fiction*.
http://books.google.com/googlebooks/newsviews/facts_fiction.html [2006-05-16]

Google (2006). *Google Book Search – News & Views – History*.
<http://books.google.com/googlebooks/newsviews/history.html> [2006-05-16]

- Google (2005). *Google Book Search Publisher Questions*.
http://print.google.com/googlebooks/publisher_library.html [2006-05-16]
- Google (2005). *Google Corporate Information: Our Philosophy*.
<http://www.google.com/intl/en/corporate/tenthings.html> [2006-05-16]
- Google (2005). *Företagsinformation om Google: Företaget – Översikt*.
http://www.google.se/intl/sv_ALL/corporate/business.html [2006-05-16]
- Google (2006). *Företagsinformation om Google: Företaget – Översikt*.
<http://www.google.se/intl/sv/corporate/index.html> [2006-05-16]
- Google (2005). *Företagsinformation om Google: Teknik – Översikt*.
http://www.google.se/intl/sv_ALL/corporate/tech.html [2006-05-16]
- Google (2006). *What are the program policies?*
<https://books.google.com/partner/policies> [2006-05-16]
- Hamilton, Stuart (2005). *Freedom of access to information, freedom of expression and Cyberspace: An introduction to the theoretical concepts and practical obstacles facing libraries providing access to information via the Internet*, Copenhagen: Department of Library and Information Management, Royal School of Library and Information Science/FAIFE, 35 sid.
- Harnesk, Jakob (2005). Google – en utmaning för biblioteken? *Biblioteksbladet*, nr 1.
http://www.biblioteksforeningen.org/bbl/bbl2005/Biblioteksbladet_nr1_2005.pdf
 [2006-05-16]
- Harvard University Library (2005). *About HUL*.
<http://hul.harvard.edu/about.html> [2006-05-16]
- Harvard University Library (2006). *Publications: News: 12/13/04*
http://hul.harvard.edu/news/2004_1213_letter.html [2006-05-16]
- Harvard University Library (2006). *Publications: News: 12/14/04*
http://hul.harvard.edu/news/2004_1214_faq.html [2006-05-16]
- Höivik, Tord (2006). *Nasjonalbiblioteket og Google*,
www.norskbibliotekforening.no/Nyheter.
<http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=1329> [2006-05-16]
- Hyams, Elspeth (2005). Updating the eternal. *Update magazine*, juni 2005.
<http://www.cilip.org.uk/publications/updatemagazine/archive/archive2005/june/gornanjune2005.htm> [2006-05-16]
- International Publishers' Association & PEN USA (2005). *Joint Declaration: Google Print Library Project – Authors and Publishers demand that Google respect rightsholders' rights*.

<http://www.publishers.org/press/pdf/IPA%20and%20PEN%20USA%20Joint%20declaration.pdf>

eller via AAP:

<http://www.publishers.org/press/releases.cfm?PressReleaseArticleID=293>
[2006-05-16]

Janes, Joseph (2006). Google Book Search: Evil or Misunderstood? *American Libraries Online, Internet Librarian*, januari 2006.

http://www.ala.org/al_onlineTemplate.cfm?Section=2006columns&Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=113988 [2006-05-16]

Johannessen, Asbjorn & Tufte, Per Arne (2003). *Introduktion till Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber AB.

Klang, Mattias (2005). Free software and open source: The freedom debate and its consequences. *First Monday* volume 10, number 3 (March 2005).

http://www.firstmonday.org/issues/issue10_3/klang/index.html [2006-05-16]

Kungliga Biblioteket, <http://www.kb.se/>

Kungliga Biblioteket (2006). *i2010: Digital Libraries*, Svar på EU-kommissionens online consultation i2010 Digital Libraries.

<http://www.kb.se/Sekr/Yttranden/i2010DigitalLibraries-.pdf> [2006-05-16]

Kungliga Biblioteket (2006). *Om KB*.

[http://www.kb.se/Om KB](http://www.kb.se/Om%20KB) [2006-05-16]

Kungliga Biblioteket (2005). Rapport nr 28, *DIGSAM – Digitalisering och dess samordning inom Kungl. Biblioteket*. Sammanställd av Anne Scherman.

www.kb.se/digsam/projektrapport.pdf [2006-05-16]

Lavoie, Brian, Connaway, Lynn Silipigni & Dempsey, Lorcan (2005). Anatomy of Aggregate Collections – The Example of Google Print for Libraries, *D-Lib Magazine*, vol. 11, nr 9.

<http://www.dlib.org/dlib/september05/lavoie/09lavoie.html> [2006-06-14]

Lessig, Lawrence (2004). *Free Culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*. New York: Penguin Press. Även tillgänglig via: <http://www.free-culture.cc/freeculture.pdf> [2006-05-16]

Lessig, Lawrence (2005). *Google sued*, [Lessig.org/blog](http://www.lessig.org/blog), 22 September 2005

<http://www.lessig.org/blog/archives/003140.shtml> [2006-05-16]

Lorentzon, Lisa (2005). *Mer kreativitet med fler patent? En textanalys av förslaget till nytt EU-direktiv Patenterbarhet för datorrelaterade uppfinningar och anslutande dokument*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås, 2005:81.

- Mann, Thomas (2005). Google Print vs. Onsite Collections, *American Libraries*, august 2005.
http://www.ala.org/al_onlineTemplate.cfm?Section=selectedarticles&Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=102513 [2006-05-16]
- Marcum, Deanna B. (2005). *The Future of Cataloging*. Adress to Ebsco Leadership Seminar. <http://www.loc.gov/library/reports/CatalogingSpeech.pdf> [2006-05-16]
- Merges, Robert P., Menell, Peter & Lemley, Mark A. (2000). *Intellectual Property in the New Technological Age*. 2. ed. New York: Aspen Law & Business.
- McHugh, Josh (2003). Google vs. Evil. *Wired Digital*, januari, issue 11.01.
http://www.wired.com/wired/archive/11.01/google_pr.html [2006-05-16]
- Nasjonalbiblioteket, <http://www.nb.no/>
- Nasjonalbiblioteket (2006). *Fag*.
<http://www.nb.no/fag> [2006-05-16]
- Nationalencyklopedin, ”europensk rättshistoria”.
<http://www.nationalencyklopedin.se> [2006-03-07]
- Nordin, Pernilla & Stattin, Annika (2004). *Informationstillgång, demokrati och förändrad upphovsrätt*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås, 2004:65.
- Norsk Bibliotekforening, <http://www.norskbibliotekforening.no/>
- Norsk Bibliotekforening (2006). *Organisation*.
<http://www.norskbibliotekforening.no/index.php?c=5&kat=Organisasjon&p=20>
 [2006-05-16]
- Norsk Bibliotekforening (2006). *Organisation/ Hovedstyre/ NBFs hovedstyre 2006-2008*. <http://www.norskbibliotekforening.no/index.php?c=69&kat=Hovedstyre>
 [2006-05-16]
- Official Google Blog (2005). *Making books easier to find*. 11 Augusti.
<http://googleblog.blogspot.com/2005/08/making-books-easier-to-find.html> [2006-05-16]
- Pace, Andrew K. (2006). Is This the Renaissance or the Dark Ages? *American Libraries Online, Technically Speaking*, Januari 2006.
http://www.ala.org/al_onlineTemplate.cfm?Section=2006columnsa&Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=112572 [2006-05-16]
- Pace, Andrew K. (2006). The Analogness of Mayberry Memories, *American Libraries Online, Technically Speaking*, April 2006.
http://www.ala.org/al_onlineTemplate.cfm?Section=2006columnsa&Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=122355 [2006-05-16]

Palmer, Barbara (2005). Deals with Google to accelerate library digitisation projects for Stanford, others., *Stanford Report*, 12 jan, 2005.
<http://news-service.stanford.edu/news/2005/january12/google-0112.html> [2006-05-16]

Quint, Barbara (2004). Google and Research Libraries Launch Massive Digitization Project. *Information Today*, 20 december.
<http://infotoday.com/newsbreaks/nb041220-2.shtml>
[2006-05-16]

Reding, Viviane (2005). *The role of libraries in the information society*, tal till CENL, 29 september 2005.
<http://www.kb.dk/kb/news/vreding05/reding.pdf>
finns även tillgängligt via:
<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/05/566&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> [2006-05-16]

Riding, Alan 2005. France Detects Cultural Threat in Google, *The New York Times*, *nytimes.com*, april 11 2005.
<http://www.nytimes.com/2005/04/11/technology/11google.html?ex=1270872000&en=6d6222e3d1eab2f2&ei=5090&partner=rssuserland> [2006-05-16]

Rydman, Cecilia (2006). Är LibrAmazoog framtiden? *KB Nyheter*, 1:2006.
<http://www.kb.se/nyhetsbrev/brev/2006/2006-1.pdf> [2006-05-16]

Samuelson, Pamela (1996). Questioning the Need For New International Rules On Authors` Rights in Cyberspace. *First Monday*, volume 1, number 4 (October 1996).
<http://www.firstmonday.org/issues/issue4/samuelson/index.html> [2006-05-16]

Seely Brown, John & Duguid, Paul (2001). *The Social Life of Information*. Boston, Mass: Harvard Business School.

Skarstein, Vigdis Moe (2006). *Det digitale Nasjonalbiblioteket*, *www.nb.no*, aktuelt.
http://www.nb.no/aktuelt/det_digitale_nasjonalbiblioteket [2006-05-16]

Stanford University (2005). *Stanford University: Campus Sites*.
<http://www.stanford.edu/home/welcome/campus/index.html> [2006-05-16]

Stanford University (2005). *Stanford University: Research*.
<http://www.stanford.edu/home/welcome/research/index.html> [2006-05-16]

Stephenson, Ingrid S. (2006). Bibliotekets rolle i fremtiden – Hva kunnskapen vil og teknologien tillater, *Bibliotekforum*, nr. 2, 2006.
<http://jaguar.intrapoint.no/bibliotekforeningen/article.php?id=1257> [2006-05-16]

Sullivan, Danny (2004). *Major Search Engines and Directories*, Search Engine Watch, april 2004.
<http://searchenginewatch.com/links/article.php/2156221> [2006-05-16]

Svensk Biblioteksforening, <http://www.biblioteksforeningen.org/>

Svensk Biblioteksforening, (2005). Konferensarkiv / 2005,
[http://www.biblioteksforeningen.org/ Konferensarkiv / 2005](http://www.biblioteksforeningen.org/Konferensarkiv/2005) [2006-05-16]

Svensk Biblioteksforening (2006). *Om föreningen*.
[http://www.biblioteksforeningen.org/ Om föreningen](http://www.biblioteksforeningen.org/Om_foreningen) [2006-05-16]

The Authors Guild (2005). *News : Authors Guild Sues Google, Citing "Massive Copyright Infringement"*.
http://www.authorsguild.org/news/sues_google_citing.htm [2006-05-16]

The Authors Guild m fl. (2005). Stämmingsansökan mot Google.
<http://wendy.seltzer.org/media/AuthorsGuild-v-Google.pdf>
Eller via: AAUP: <http://aaupnet.org/aboutup/issues/gprint.html>. [2006-05-16]

The British Library, <http://www.bl.uk/>

The British Library (2006). *About us – Did you know?*
<http://www.bl.uk/about/didyou.html> [2006-05-16]

The Chartered Institute of Library and Information Professionals,
<http://www.cilip.org.uk/default.cilip>

The Chartered Institute of Library and Information Professionals (2006). *About CILIP*. <http://www.cilip.org.uk/aboutcilip/whatCilipDoes/default.htm> [2006-05-16]

The Chartered Institute of Library and Information Professionals (2004). *Charter, mission and goals*.
<http://www.cilip.org.uk/aboutcilip/charterMissionGoals> [2006-05-16]

The Chartered Institute of Library and Information Professionals (2006). *How CILIP works*. <http://www.cilip.org.uk/aboutcilip/howcilipworks> [2006-05-16]

The Library of Congress, <http://www.loc.gov/index.html>

The Library of Congress (2006). *Frequently Asked Questions*.
<http://www.loc.gov/about/faqs/> [2006-05-16]

The New York Public Library (2006). Förstasida.
<http://www.nypl.org/> [2006-05-16]

The New York Public Library (2004). *Press Information: NYPL Partners with Google*. <http://www.nypl.org/press/2004/google.cfm> [2006-05-16]

University of Michigan (2005). Avtal med Google.
<http://www.lib.umich.edu/mdp>

Eller <http://www.lib.umich.edu/mdp/um-google-cooperative-agreement.pdf> [2006-05-16]

University of Michigan (2005). *News Service: Google Library Partnership*.
<http://www.umich.edu/news/index.html?BG/google/index> [2006-05-16]

University of Oxford (2006). *Oxford University Library Services – Home*.
<http://www.ouls.ox.ac.uk/> [2006-05-16]

University of Oxford (2004). *Google checks out library books*.
<http://www.admin.ox.ac.uk/po/041214a.shtml> [2006-05-16]

University of Oxford (2005). *Bodleian Library, Oxford-Google Digitisation Agreement*. <http://www.bodley.ox.ac.uk/google/> [2006-05-16]

University of Texas Libraries (2006). Konferensredovisning, ALA Midwinter meeting, Dennis Dillon, januari 2006.
http://www.ala.org/ala/altscontent/collectionmanagementanddisc/chiefcollection/06_UTexas.doc [2006-05-16]

Östlund, Annelie (2005). KB utmanar Google, *Realtid.se*, 2 maj 2005.
http://www.realtid.se/ArticlePages/200505/02/20050502115157_Realtid079/20050502115157_Realtid079.dbp.asp [2006-05-16]